תנ״ך · ראשונים · רלב״ג · כתובים

רלב"ג שיר השירים

רבנו לוי ב"ר גרשום [הרלב"ג]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רלב"ג שיר השירים

רבנו לוי ב"ר גרשום [הרלב"ג]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רלבג-שיר-השירים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 5
פרק א 13
פסוק א 13
פסוק ב 15
פסוק ד 18
פסוק ה 19
פסוק ו 20
פסוק ז 20
פסוק ח 21
פסוק ט 22
פסוק י 22
פסוק יא 23
פסוק יב 23
פסוק יג 25
פסוק יד 25
פסוק טו 25
פסוק טז 26
פסוק יז 26
פרק ב 26
פסוק א 26
פסוק ב 27
פסוק ג 27
פסוק ד 28
פסוק ה 28
פסוק ו 28
פסוק ז 29
פסוק ח 29
פסוק ט 30
פסוק י 30
פסוק יא 30
פסוק יב 30
פסוק יד 31
פסוק טו 31
פסוק טז 32
פסוק יז 32
פרק ג 33
פסוק א 33
פסוק ב 33
פסוק ג 33
פסוק ד 33
פסוק ה 34
פסוק ו 35
פסוק ז 35
פסוק ח 36
פסוק ט 36
פסוק יא 37
פרק ד 37
פסוק א 37
פסוק ב 38
פסוק ג 38
פסוק ד 38
פסוק ה 39
פסוק ו 39
פסוק ז 40
פסוק ח 40
פסוק ט 41
פסוק י 41
פסוק יא 41
פסוק יב 41
פסוק יג 42
פסוק טו 42
פסוק טז 42

פרק ה 43
פסוק א 43
פסוק ב 43
פסוק ג 44
פסוק ד 44
פסוק ה 44
פסוק ו 45
פסוק ז 45
פסוק ח 45
פסוק ט 45
פסוק י 45
פסוק יא 46
פסוק יב 46
פסוק יג 46
פסוק יד 46
פסוק טו 47
פסוק טז 47
פרק ו 47
פסוק א 47
פסוק ב 48
פסוק ג 48
פסוק ד 48
פסוק ה 49
פסוק ז 49
פסוק ח 49
פסוק ט 50
פסוק י 51
פסוק יא 52
פרק ז 52
פסוק א 52
פסוק ב 53
פסוק ג 55
פסוק ד 55
פסוק ה 55
פסוק ו 56
פסוק ז 57
פסוק ח 57
פסוק ט 57
פסוק י 57
פסוק יא 58
פסוק יב 58
פסוק יד 58
פרק ח 58
פסוק א 58
פסוק ג 59
פסוק ד 59
פסוק ה 60
פסוק ו 60
פסוק ח 61
פסוק ט 61
פסוק י 62
פסוק יא 62
פסוק יב 62
פסוק יג 63
פסוק יד 63

הקדמה

אמר לוי בן גרשום. ראינו לבאר המגלה הזאת והיא מגלת שיר השירים לפי מה שנראה לנו בה. כי לא ראינו ביאור יתכן שיהיה ביאור דברי זאת המגלה. אבל ראינו כל הביאורים אשר ביארו בה הקודמים ממי שהגיע אלינו דבריהם הולכים מהלך הדרשים. ובכלל מהלך מה שיאמר בו בדברים חלוף מה שכוון בהם. ואלו הדברים ואם הם טובים בעצמם אין ראוי שיושמו ביאורים לדברים אשר נאמרו עליהם על צד הדרש. ולזה אין ראוי למי שירצה לבאר העניינים האלו ודומיהם שימשכו אל הדרשים אשר נאמרו עליהם. אבל ישתדל לבד לבארם כפי כוונתם. ולא נכון לו כ"כ שיערב עם הביאורים דברי הדרשים ההם. כי הם אם שיבלבל המעיין מהבין מה שכוון בדבריהם וכ"ש בכמו אלו העמוקות אם שיהיה סבה שיקוץ בדברי המחבר. וזה לשתי סבות. אם לאורך הדברים אם להתערב בהם הדברים העצמיים במקריים כי זה כלו ממה שיביא לקוץ בדברים. ולזה שמנו כוונתינו לחבר מה שנראה לנו בזאת המגלה מזולת שנערב עם זה דברים אחרים יוצאים מהכוונה. ולא השתדלנו בביאורנו זה לזכור בו מה שאמרו רז"ל בקצת דברי זה הספר. וזה שמה שנאמר מהם על צד הדרש כבר התבאר שהוא בלתי ראוי שנזכרהו בזה הביאור. ואם הם דברים טובים בעצמם מאד. ומה שנאמר מהם לפי כוונת המגלה הוא עמוק מאד יצטרך לביאור כמו מה שנאמר עליו. ודי לנו משא בביאור דברי זה הספר עם עמקם בעצמם כל שכן כשנאמרו בכמו אלו החקוים והמשלים העמוקים לא שנוסיף על משאנו משא. מצורף על מה שימשך לזה ארך הדברים. וג"כ המאמרים ההם לא יעלם ביאורם אחר התבאר כוונת זה הספר. והנה נפריד מאמר לביאור הדברים והמאמרים אשר זכרום ז"ל בזאת המגלה ובזולתה אם על צד הדרש אם על צד הביאור אם ירצה האל עוזר בחיים. וראינו שזה יותר נאות עד שימצא ביאור המאמרים ההם בכללם במקומותיהם. ומהנה נתחיל בהצעה אחת מקפת בכל מה שיכללהו זה הספר והיא זאת:

מבואר נגלה מצד התורה והנביאים ומצד העיון שההצלחה התכליתיית לאדם היא בשישכיל וידע השי"י כפי מה שאפשר לו. וזה אמנם ישלם לו כשיתבונן בענייני הנמצאות וסדרם וישרם ואופן חכמת ה' בשומו אותם על מה שהם עליו. וזה שאלו המושכלות יישירוהו אל הידיעה בש"י באופן מה. כי הפעולה מורה על הפועל הוראה מה. רצוני שהפעולה השלמה אשר בתכלית תורה על פועל שלם בתכלית השלמות מצד מה שהוא פועל. ומזה הצד לבד נשכיל ונדע השי"י רצוני מצד פעולותיו והם הדברים המאוחרים ממנו כי אין לו סבות קודמות כלל אבל הוא הסבה הראשונה לכל הנמצאות.

ולזה הוא מבואר שאין לו סבות קודמות יותר ידועות ממנו יובילו אותנו אל הידיעה בו. וזה כי מה שאין לו סבות כלל כל שכן שאין לו סבות ידועות. וכבר נתבאר זה יותר לפי מה שיחשוב הפלוסוף מהש"י שהוא נמוס הנמצאות וסדרם וישרם. וזה כי כבר יתחייב לפי זה הדעת במי שידע קצת נמוס הנמצאות שישיג עצמות הש"י באופן מה. ואולם האמת בזה כבר בארנו בו בספר מלחמות הש"י. והחקירה בו הוא ממה שאין אנחנו בדרכו. ואיך שיהיה הנה מציאות השם ושלמותו מבואר נגלה הראות חזק ממה שיראה מחוזק החכמה במציאות כל הדברים הנמצאים על מה שהם עליו. כי לא יתכן שנאמר באלו הדברים עם היותם בתכלית השלמות האפשרי בהם והסדור המתמיד שיהיה מציאות במקרה בזולת סבה פועלת כמו שהיה רואה אפקורוס וסיעתו וכבר ביאר זה הפלוסוף בספר השמע:

והנה נתבאר בס' הנפש שהשכל אשר בנו המתפעל הוא משולל בתחלת הבריאה מהמושכלות בכללם ולזה אפשר לו שישכילם כלם כמו שיקבל הספיר כל המראים מפני היותו משולל מכולם. ובהיות הענין כן הנה תהיינה כל המושכלות אשר נקנם ונשכילם נקנות. והוא נתבאר בס' המופת שכל מושכל נקנה יצטרך האדם בו לידיעה קודמת ושהוא שני חלקים אם מושכלות ראשונות אם מושכלות שניות והם הנקנות בהקש מהמושכלות הראשונות. והנה המושכלו' הראשונות נקנה אותם מהחוש עם ההשגות וזה אמנם יהיה בכח הזוכר והדמיון אשר בנו כי הדמיון יקנה לנו ענין המוחש עם הגלות החוש ובכח הזוכר ישלם ההשנות אשר בו ישלם העשות הגזרה הכוללת. ולזה יהיו אלו הכחות סבה אל קנותנו כל המושכלות באופן מה. ובכאן פועל אחר יותר נכבד בקנותנו המושכלות והוא השכל הפועל כמו שהתבאר בספר הנפש. ואין די בקנין שום מושכל מזולתו כי בו נבחין ענין ההשנות אשר יגיע מהחוש אם הוא עצמי לדברים ההם ונשפוט משפט בלתי בעל תכלית מפני זה הרבוי המוגבל אשר השיגה השגה בו מהחוש. רצוני שכבר נשפוט מפני זה המשך זה המשפט בכל איש מאישי המין ההוא ובכל זמן מהזמנים לאין תכלית. וכבר התבאר בספר הנפש ובס' החוש והמוחש כי לרשמים המגיעים בנפש מהמוחשים אשר הם חוץ לנפש מדרגות מהרוחנית. ושהמדרגה הראשונה מהרוחנית היא הרושם המגיע מהחוש בחוש מהחושים המיוחדים. והמדרגה השנית היא הרושם המגיע מהצורה אשר בחוש חוש מהחושים ממוחשיי אל חוש המשותף. והמדרגה השלישית היא הרושם המגיע מהרשום אשר בחוש המשותף אל הכח המדמה. והמדרגה הרביעית היא הרושם. המגיע מהרושם אשר בדמיון אל הכח הבורר. והמדרגה החמישית היא הרושם המגיע מהבורר אל השומר והזוכר. ולזה

היו הרשמים אשר בכח השומר והזוכר יותר רוחניים מכלם כי כבר הפשיטו הכחות האחרים הרבה מהמשיגים ההיולאניים אשר לדבר המוחש אשר היה בהם פרטי ורמוז אליו. ולזה היו הרשמים אשר בכח השומר בכח הצורה המוחשת. וכן העניין ברשמים אשר בדמיון. רצוני כי הם בכח בצורה המוחשת. לפי שאלו הרשמים המגיעים באלו הכחות היו מהדברים המוחשים הפשיטו מהם הרבה מהמשיגים ההיולאניים אשר בדבר המוחש חוץ לנפש. וכן ראוי שיחשוב בכל כח נפשי מאלו עם הכח הנפשי שלפניו כאלו תאמר שהצורות הדמיוניות הם בכח ברשמים אשר בחוש המשותף לא בפועל לפי שהם יותר פשוטות מהם ויותר רוחניות:

וראוי שתדע שהצורה המושכלת היא בכח בצורות האלו אשר באלו הכחות גם כן ואם הוא כח יותר רחוק. והמשל כי אחר שהפשיט השכל מהצורה הדמיונית המשיגים ההיולאניים אשר היה בהם זה הדבר המושג פרטי ורמוז אליו שבה הצורה ההיא בעינה כוללת ר"ל שהיא הטבע הכולל המשותף לאישי המין ההוא לאין תכלית. ובזה האופן הותר הספק אשר הניעו הקודמים אל המאמר בצורות והמספרים או אל המאמר בבטול הידיעה כמו שהתבאר במה שאחר הטבע: וראוי שלא יעלם ממנו שבהגעת זאת ההצלחה העצומה אשר אנחנו מוכנים אליה יש מהקושי העצום עד שהוא רחוק מאד הגעתה על תכליתה לאיש מהאנשים ואפילו חלק גדול ממנה לא יגיע כי אם לאנשים מעטי המספר מאד. וזה לשתי סבות. לקושי השגת ענייני הנמצאות על השלמות. והשנית לרבוי המונעים אשר לנו מההשתדלות בהשגה הזאת כפי הראוי:

ואולם הראשון מאלו המונעים הוא רתיחת הטבע אשר לנו בתחלת הענין להמשך אל התאוות הגופניות. והשני הוא הטעאת הדמיון והמחשבה אשר יביאו אותנו לערב הדברים המקריים בעצמיים ולחשוב במה שהוא נמצא שהוא אינו נמצא וההפך:

ואולם קושי הגעת ענייני הנמצאות על השלמות הוא לסבות רבות. הא' לקושי מציאות הדרך אשר תגיענו אל השגת דרוש הדרוש ממה שנחקור בו כאלו תאמר שנעתק אליו מהענינים העצמיים המיוחסי' לאותו הדרוש. והשנית להעלם ממנו בתחלת הענין הדרך אשר יובילנו אל השגת ענייני המציאות בשלמות כי בזה סדור מוגבל בו אפשר זאת ההשגה לא בזולתו כאלו תאמר שיוקדם בעיון מה שראוי להקדים ובזה מהקושי מה שלא יעלם כל שכן עם רוב החשק אשר לאנשים להשגת התכלית כי זה מה שיביאם להרוס ולהכנס ראשונה בעיון אשר הוא אחרון בסדר וזה הענין לא די שלא יקנה אותם שלמות אבל יוסיף על חסרונם חסרון. והשלישית להעלם ממנו הרבה מהדברים אשר ראוי שנחקור בהם ולזה לא יתכן שנשתדל איך יגיע האמת בהם כי מי שלא ידע הדרוש

אשר יחקר בו כל שכן שלא ידע הדרך אשר יובילהו אל הגעת האמת בו. והרביעי לקושי קנותנו מהחוש מה שיצטרך בהשגת הרבה מהדברים הנמצאים. והחמישית לדקות העניינים בעצמם ועמקם. והששית לרוב הספקות הנופלות בכל אחד מחלקי הסותר. והשביעית להתחלף המפורסם בזה הדרוש לענין האמתי כי הרבה מה שנאמין מה שנהגנו לשמענו מקטנותנו. והשמינית להתחלף דעות המעיינים בדרוש ההוא חלוף רב להביא כל אחד מהם טענות רבות לקיים מאמרו ובכלל הנה בהגעת ההצלחה מהקושי העצום לסבות אשר קדם זכרם ולזולתם ממה שידמה להם ולזה לא סרו הנביאים והחכמים מהיישיר האנשים אל הדרך שתגיע להם בו ההצלחה כפי היכולת:

והנה היתה התורה בזאת ההיישרה בתכלית השלמות ליחידים ולהמון. ואלו רצינו לבאר זה מדברי תורה הצטרכנו למאמר ארוך אבל נקצר ונעמוד מזה על מה שיש בו די לפי כוונתינו בזה המקום. ונאמר כי מפני שמה שראוי שנתיישר אליו תחלה הוא שלמות המדות הישירה התורה אותנו אל זה השלמות בביאור בהרבה מהמצות. ואולם מה שבא לתקון הנפש הושם נעלם לרחקו מההמון ורוב מה שהיישירה התורה אליו בעיון הוא אם בשרשים העיוניים אשר בהשגה לחכם מהקושי העצום ואם בשרשים הגדולים אשר הטעות בהם מרחיק האדם מאד מהשלמות האנושי. ולפי שכל פועל מכוון אל תכלית מה הוא ראוי שיכווין תכליתו מראשיתו כדי שיתיישר הפועל כולו נכח התכלית והיה בלתי אפשר זה להמון במה שצותה התורה משלמות המדות כי הם לא ידעו התכלית האנושי מה הוא הערימה התורה וקבצה בין שני הדברים. וזה כי היא רמזה אל זה התכלית וצותה בו והוא הדבקות בש"י והעירה על הרבה מהדברים העיוניים הנפלאים בקצת הספורים והמצות ובתאר המשכן וכליו כאלו היישירה בזה היחידים אל ששאר המצות התוריות הם בעבור זה התכלית. ואמרה בעבור ההמון מהרבה מהמצות כי מי שיקיימם ימשך לו אורך הימים והרבה מההצלחות המדומות וההפך כאשר לא יקיימם. ואם אין המצות התוריות בעבור זה התכלית. וזה כי ההמון בעבור שלא יצוייר אצלם זה התכלית אשר המצות התוריות בעבורו והיה האדם בלתי משתוקק לעשות פועל אם לא יצייר בו תועלת מה היישירה התורה אותם אל שיעשו אלו המצות תחלה לזה התועלת ומתוך עשותם העבודה הזאת ראשונה שלא לשמה יתיישרו אליו אחר זה לעשותה לשמה. ולא השתדלה התורה ללמדנו העיוניים בשלמות בדרכיהם לפי שאין זה לנביא במה שהוא נביא אבל אם היה הוא במה שהוא חכם. וכן לא סרו הנביאים והמדברים ברוח הקדש מהיישיר האנשים אל השלמות אם אל השלמות הראשון אם אל השלמות האחרון אם אל שניהם יחד וזה יהיה בשיהיה מה שיובן להמון ממאמריהם מיישיר אל

שלמות המדות ומה שיובן ליחידים מיישיר אל שלמות המושכלות ומזה המון האחרון היה רוב ספר משלי:

ואולם זה הספר והוא שיר השירים מיישיר היחידים לבד אל דרך הגעת ההצלחה ולזה לא הושם נגלהו מודל להמון. ובו העיר תחלה לפי מה שנראה לנו מדבריו על הסרת המונעים אשר הם מצד פחיתות המדות כי זה ממה שראוי שיקדם בסדר כפי מה שקדם. ואחר זה העיר על הסרת המונעים אשר מצד העדר הבחינה בין האמת והשקר. ואחר זה העיר על הדריכה בעיונים לפי הסדור הראוי והם כלם על שלשה מינים. כמו שזכר הפלוסוף במקומות רבים. מין הוא בגשם ויופשט מהגשם במאמר לא במציאות במו הענין בדברים הלמודיים. ומין הוא בגשם ולא יופשט מהגשם במאמר כמו הענין בחכמת הטבע כי העיון שם בצורה הוא מאשר היא שלימות לחומר והעיון בחומר הוא מצד היותו נושא לזאת הצורה. ומין אין עמידתו בגשם לא במאמר ולא במציאות כמו הענין בחכמת האלהות. והנה חייב טבע העניינים בעצמם שיהיו מדרגות העיון בנמצאות בזה הסדור. וזה שמה שיחקרו בו החכמות הלמודיות הוא לגשם במה שהוא גשם במוחלט לא במה שהוא גשם מה כאלו תאמר קל או כבד לא כבד ולא קל. ומה שתחקור בו חכמת הטבע הוא לגשם במה שהוא זה הגשם כאלו תאמר גשם משתנה או כבד או קל או לא כבד ולא קל. והנה החקירה במשיגי הגשם במוחלט קודמת לחקירה במשיגי גשם מה לפי שהעניינים הכוללים ראוי שיהיה העיון בהם קודם אל העיון בעניינים המיוחדים עם מה שקרה גם כן בעניינים הכוללים שיהיו יותר ידועים אצלנו כמו שהתבאר בראשון מהשמע. ובכלל הנה מה שישותפו בו דברים רבים הוא יותר ידוע לנו ממה שייוחדו בו ולזה היה העיון בזאת החכמה קודם בסדר אל העיון בחכמת הטבע מצורף לזה מה שאנחנו בו מחוזק הידיעה בזאת החכמה לבלתי הסתבכותם בחומר. ועוד שהיא תרגיל שכלינו ותוציאהו אל הפועל ותקנה לו טוב העיון ישמר בו מהטעאות בחכמות האחרות. ועוד בחכמות הלמודיות היישרה מה אל חכמת הטבע וחכמת האלהיות כמו שנתבאר בראשון מספר האלמגישטי:

והנה חכמת הטבע היא בהכרח קודמת בסדר לחכמת מה שאחר הטבע לפי שחכמת מה שאחר הטבע הולכת ממנה מהלך השלמות והתכלית והיא גם כן תניח ממציאות המניעים הנפרדים שאינם גוף ולא כח בגוף מה שכבר התבאר בחכמה הטבעית. והנה האמות המגיע בחכמה הטבעית היא למטה מהאמות המגיע בלמודיות להיות רוב המופתים הנעשים בה מופתי ראיה ואין מדרך הסבות אשר נעמוד עליהם במופתי הראיה שיתנו המציאות אם היה נעלם ולזה תצטרך זאת החכמה אל התישבות בדעות

יותר מהחכמות הלמודיות. וזה כי מי שירצה להעמיק בזאת החכמה ולא יאמין בדבר אם שלא היה בלתי אפשר לחלוק עליו יפול ממנו הרבה מזאת המלאכה:
ואולם חכמת האלהות הנה עם מעלתה היה האמות המגיע לנו בה יותר חלוש להיותו לקוח מהקדמות מפורסמות לקוחות רחוקות. וביחוד במה שנחקור בו מהדברים אשר אינם גשם ולא כח משם והוא פרי החכמה ההיא ותכליתה:
ואולם האמות המגיע בחכמה הטבעית הנה רובו הוא לקוח מהקדמות מיוחדות ומיוחסות. והנה מדרך ההקדמות המפורסמות שיבא בהם הולדת שני ההפכים או הסותרים ולזה נמנעה זאת החכמה למי שלא נתיישב ישוב חזק בדעות האמתיות מצד התורה ומצד העיון ולא שקטה רתיחת הטבעים בו פן יביאנו כספו להמשך אחר תאותיו להמשיך דעותיו בזאת החכמה לפי מה שיאות לו כמו שהתפרסם בענין אלישע אחר בהכנסו לפרדס. מצורף אל שהטעות המעט אשר יקרה בזאת החכמה הוא רב מצד מעלת הנושא והיות המבוקש מזאת החכמה תכלית ההצלחה האנושית. ולפי מה שהיה המבוקש בזה הספר הודעת הדרך אשר תגיע בו ההצלחות והיו בכאן ספקות עצומות אם היא אפשרית שתגיע חוייב שיודיע תחלה התר הספקות ההם. וזה היה ממנו לפי מה שנראה לנו מדבריו מראש הספר עד ראש הפרשה השלישית והוא אמרו לסוסתי וגו'. וכלל עם זה בו שם הספר ושם המחבר ומדרגתו ודרך המאמר בו והנושא אשר בו יחקור ותכליתו. ומראש הפרשה השלישית עד ראש הפרשה החמישית והוא אמרו קול דודי וגו'. רמז על ההשתדלות בהסרת המונעים אשר מצד פחיתות המדות. ומראש הפרשה החמישית עד ראש הפרשה השמינית והוא אמרו על משכבי וגו' רמז על ההשתדלות בהסרת המונעים אשר מצד הדמיון והמחשבה עד שידע להמלט מן הטעות ולהבחין בין האמת והשקר. ומראש הפרשה השמינית עד ראש הפרשה השלש עשרה והוא אמרו אתי מלבנון כלה וגו' רמז על הגעת החכמות הלמודיות. ומראש הפרשה שלש עשרה עד אמרו מי זאת עולה מן המדבר מתרפקת על דודה וגו' רמז על הגעת החכמות הטבעיות לפי הסדור הראוי בה. ומאמרו מי זאת עולה מן המדבר מתרפקת וגו' עד סוף הספר רמז הגעת חכמת האלהות. וזהו מה שראינו להציע קודם ביאורנו זה הספר והוא פתח גדול למה שנרצהו. וזה אמנם היה ממנו מפי שהקושי אשר בביאור דברי הספר הזה הוא משני צדדים מצד עומק העניינים בעצמם ומצד עומק החקויים אשר באו בזה הספר. וכאשר היישרנו תחלה אל הבנת העניינים ההם לא נשאר לנו כי אם הבנת עומק החקויים וזה ממה שלא יכבד עלינו. ואם העמסנו עלינו יחד שני הדברים יכבד עלינו מאד. ולזה היה הפועל ממנו במדרגת מי שיכבד עליו לשאת המשא יחד וכאשר חלקו

לשני חלקים יקל עליו לשאת את החלקים ההם חלק אחר חלק. ועוד כי בזה הצד יקל יותר למעיין בדברינו להבינם ולעמוד על אמתתם. ולא יתבלבלו עליו מפני אורך הדברים והתקבץ בהם הבנת שני העניינים יחד:

ומהנה נתחיל לבאר נכללות הרבה מהחקויים ומהמשלים אשר באו בזה הספר כדי שלא נצטרך לבאר זה ביחוד בכל מקום מהמקומות אשר באו בהם אל החקויים בו ונהיה בזה נשמרים מן ההכפל עם שבזה האופן היישרה מה להבנת דברי זה הספר בקלות. ונאמר שהוא מן הנראה בעצמו כי זה החכם המשיל בספרו זה האדם לירושלים מפני כי הוא לבדו מבין שאר המורכבות נבדל לעבודת השם כמו שנבדל לזה ירושלים מבין שאר העיירות והמקומות ועוד טעם ירושלים נגזר משלמות עד שכבר תקרא שלם כאמרו מלך שלם ויהי בשלם סוכו. ולפי שהאדם הוא השלם שבכל הנמצאות שבזה העולם השפל עד שהוא כמו עולם קטן המשילו לירושלים. ולזה המשיל כחות הנפש לבנות ירושלים. והמשיל השכל לשלמה להיותו מלך בירושלים וכן השכל הוא מושל באדם עד ששם שלמה מורה על שלמות זה החלק להיותו נגזר משלמות. ולפי שציון היה החלק היותר נכבד שבירושלים כי היה שם בית המקדש ובית המלך המשיל הכחות הנפשיות המתייחסות יותר אל פעולת השכל לבנות ציון. וידוע כי יער הלבנון היה בו בית המקדש ולזה נקרא שם בית המקדש לבנון כאמרו החפיר לבנון קמל ולזה תמצא שהוא בזה הספר ממשל נמשך לזה המשל מה שהתחלת הפועל בו הוא מהשכל אמר שהוא מעצי לבנון או מלבנון. אמר מעצי הלבנון. ונוזלים מן לבנון. אתי מלבנון. וכפל המשל בזה להעיר המעיין בדבריו אל שיבין כוונתו בזה המשל הנפלא כפי היכולת וקבל עם זה ההעלם מההמון מצד החקויים והמשלים אשר דבר בהם. וכן נאמר שהוא מבואר כי הוא ימשיל התחלת העת אשר יכשר בו לדרוך אל שלמות מה מהשלמיות העיוניות אל התחלת תת הצמחים פריים או אל התחלת סור צללי הלילה. ואופן המשל בזה מבואר כי אז יסיר חשך הסכלות ויחל אור החכמה להראות ואז תשתדל הנפש לתת פריה כשיגיע זה השלמות בשכבר נתיישרו אליו ההתחלות אשר מהם תעמוד על ענייני החכמה ההיא וכבר נכפלו המשלים בזה האופן הרבה בזה הספר. ולפי שהוא ימשיל השלמות בחכמה לפרי ימשיל מה שהוא הפרי בכח לפרחים ולשושנים כי הפרחים והשושנים הם בכח הפרי או הזרע אשר הכוונה אליו תחלה והם גם כן מה שיוציא תחלה הצמח כשישתדל לתת פריו או זרעו. ולזה יאמר בשכל במה שיגיע אליו מהדמיון שהוא רועה בשושנים כי בצורות הדמיונות תמצא בצורה המושכלת בכח וכן יקרא הדמיון הרועה בשושנים במה שיגיע אליו מהחוש לזאת הסבה בעינה כמו שזכרנו במה שקדם. ונמשך

לזה המשל הדברים העיונים הטבעיים והאלהיים לבשמים ולשמנים מרוקחים למעלתם ולהיותם מעירים האדם אל שיעמוד על אמתתם ממה שיריח מהם תחלה והם העניינים המאוחרים מהם להוראתם על שלמותם ועל שלמות פועלם הוראה נפלאה כמו שיתעורר האדם לעמוד על הבשם כאשר הרגיש בטוב ריחו וזה כי הרגשתו בטוב רוחו יעמידהו על המקום ששם נמצא הבשם ויביא לו תשוקה אל שיבקשהו עד שיגיע אליו וזה גם כן נכפל הרבה בזה הספר. ולפי ששלמות השכל יגיע מהשכל הפועל באמצעות מה שישפיע אליו המדמה מהצורות הדמיוניות וזה אמנם ישלם ר"ל המצאת המדמה לשכל מה שיצטרך אליו מהחוש בדרוש דרוש בשיחשוק חשק נפלא להשמע לשכל ההיולאני עד שתהיינה פעולותיו כולם בעבודת השכל כפי היכולת המשיל זה החשק אשר בין הזכר והנקבה החושקים זה את זה להורות על הפלגת זה החשק. והמשיל השכל לזכר להיותו במדרגת הצורה לכח המדמה וזה דבר נמשך בכלל זה הספר. ודמה השפעת המדמה לשכל ההיולאני להנקה משדים כי זה נאות מאד להיות משל אל ההשפעה אשר תהיה מנקבה וגם כן כי החלב הוא עצם הנזון בכח והוא במדרגת ההיולי לו וכן הענין בצורות הדמיונות עם הצורות המושכלות. וראוי שלא יעלם ממנו התארים אשר שבחו בהם זה את זה החשוק את חשוקתו היו קצתם לפי המשל ולפי הנמשל וזה הרבה וקצתם לפי הנמשל לבד כאמרו שערך כעדר העזים כי לא יורה לפי המשל על יופי בשער במדרגה מה שהיה ראוי אם היה לפי המשל. וכן בטנך ערמת חטים. שררך אגן הסדר. אחות לנו קטנה וגו'. ואמר אחר כן אם דלת היא וגו' אם חומה היא וגו'. כי זה לא יאות לפי המשל כלל. וזה ג"כ נמצא הרבה בזה הספר. וזה היה ממנו להעיר על הענין הנסתר ושלא יטעה אדם שיהיה המאמר בזה הספר לפי הנגלה. ובמעט מהמקומות היו התארים ההם לפי מה שנראה לנו לפי המשל לבד וזה להשלמת המאמר ותקונו וכאלו היה זה לקבץ בין ההעלם והגלוי כי זה מה שיוסיף העלם בדברינו עד שישלם בהם מה שראוי בכמו אלו הדברים והוא העלמם ממי שאינו ראוי להם והגלותם לראוי להם. וממה שראוי שלא יעלם ממנו הוא הקרא זה החשוק ראשונה שלמה ואחר נקרא המלך שלמה. אמר הנה מטתו שלשלמה. אפריון עשה לו המלך שלמה. במלך שלמה. כי זה מה שראוי להיותו לענין כל שכן בכמו זה המשל הנפלא בתקונו. וממה שראוי שנתעורר עליו הוא התחלפות השמות אשר נקראת בהם זאת החשוקה על מדרגותיהם. וזה כי בראשונה קראה רעיתי. ואחר כן קראה רעיתי יפתי. ואחר כן קראה כלה. ואחר כן קראה יונתי. ואחרי כן קראה רעיתי יפתי יונתי תמתי. ואחר כן קראה שולמית ובת נדיב. כי זה גם כן ממה שראוי להיותו לענין. וממה שראוי שנתעורר עליו אמרה בהשבעתה בנות ירושלים

בפעם הראשונה והשנית בצבאות או באילות השדה אם תעירו ובפעם השלישית לא אמרה בצבאות או באילות השדה ולא אמרה אם תעירו אבל אמרה מה תעירו. ומה שראוי שנתעורר עליו הסדורים המתחלפים אשר באו בזה הספר בתארו שבחי זאת החשוקה ויפיה. וזה כי בפעם הראשונה החל לשבחה מראשה וירד בהם בהדרגה עד שדיה. ובפעם השנית החל לשבחה מראשה ולא עברו שבחיה ראשה רצוני שלא ירד מהם למטה מראשה. ובפעם השלישית החל לשבחה מרגליה ולא סר לעלות מהם עד שהגיע לראשה. וזה ממה שאי אפשר שלא יהיה לענין בכמו זה המשל המתוקן בתכלית התקון. ומה שראוי שנתעורר עליו באופן החכמה בהמשילו השלמות אשר ידרוך תחלה בהגעתו אל העליה על הרי בתר עד שיפוח היום וגומר והמשילו השלמות אשר ידרוך אחר כן בהגעתו אל העליה אל הר מור וגבעת הלבונה אמר עד שיפוח היום וגומר אלך לי אל הר מור ואל גבעת הלבונה והמשילו השלמות אשר ידרוך באחרונה אל העליה על הרי בשמים והעיון בכאן הוא בהתחלפות ענייני אלו ההרים. ולמה הוציא הראשון והאחרון בלשון רבים על הרי בתר הרי בשמים והשני בלשון יחיד אמר הר המור וגבעת הלבונה. ועוד למה לקח בשמים מיוחדים בהשגה השנית ובשלישית לקח בשמים על דרך הכללות כי זה גם כן ממה שראוי שיהיה לענין. וממה שראוי שנתעורר עליו מה שמצאנוהו מיוחד בפרשת אתי מלבנון בעניני גן זאת החשוקה ומה שלקט החשוק מגנו מתיבת עם המורה על הערוב והכללות שנכפל בה הרבה אמר פרדס רמונים עם פרי מגדים כפרים עם נרדים עם כל עצי לבונה עם כל ראשי בשמים מורי עם בשמי יערי עם דבשי ייני עם חלבי ראה איך נכפלה תיבת עם בכאן ולא תמצא זה בזה הספר בזולת זאת הפרשה כאלו העיר הנרדמים בזה ההכפל הנפלא שירגישו במה שכוון בזה. וזה משלמותו ורצותו שיובנו דבריו כפי היכולת למי שראוי שיבינם עם העלמם מן ההמון כמו שהוא מחוייב. הנה זה הוא מה שראינו להקדימו מעניני החקויים והמשלים אשר בזה הספר על השלמות:

ואחר שנשלם לנו זה נתחיל בבאור זאת המגלה כפי מה שיעדנו:

פרק א

פסוק א

שיר השירים אשר לשלמה:

ידוע ששלמה ע"ה תיקן משלים הרבה ושירים רבים למצוא דברי חפץ כאמרו וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף ולזה אמר בזה הפסוק לפי הנגלה בו שזה

השיר הוא הנבחר שבשירים אשר תקנם שלמה. ואין ספק שכלם היו מיישירים אל השלמות המכוון באדם אם אל השלמות הראשון אם אל השלמות האחרון אם אל שניהם יחד. כי אין מחק המדברים ברוח הקדש לדבר בשירים אשר יתוקנו להמשיך האדם אל הפעולות המגונות או בשירי ההבלים והכזבים אשר לא ימשיכו האדם אל הדברים שראוי שיאהבו או אל הרחקת הדברים אשר ראוי שיורחקו. ולזה אמרו רז"ל שכל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים. ירצו בזה שכל השירים אשר לשלמה קדש כי מאלו השירים דבר בזה הפסוק. ולפי זאת הכוונה העיר לפי הרמז באמרו לשלמה על שם המחבר. ואולם לפי החקוי אשר ינהג בו בזה הספר היה אמרו לשלמה מעיר על השכל ההיולאני וכאלו יאמר שזה השיר הוא הנבחר שבשירים אשר יישירו אל מה שיאות אל השכל והצלחתו ויהיה אמרו לשלמה מעיר על הנושא אשר יחקור בו בזה הספר והוא השכל ההיולאני ויעיר על זה על ההצלחה אשר היא השלמות האחרון לשכל ההיולאני כי השכל הנקנה יכונה ג"כ בזה המשל בשלמה אבל הוא בזה השם יותר ראוי מצד שלמותו וזה כי שלמה יאמר על השכל ההיולאני מצד ההכנה אשר לו לקבל השלמות ויהיה מפני זה אמרו לשלמה מעיר על נושא זה הספר ותועלתו כי אות הלמ"ד כבר ישתמשו בה בלשוננו בשתי אלו הכוונות וזה מבואר בנפשו. ובהיות הענין כן הנה בזה הפסוק העיר זה החכם על שם זה הספר והוא שיר השירים ועל מעלתו והוא אמרו שהוא היותר נכבד שבשירים אשר תכליתם ההישרה אל השלמות. ועל נושא זה הספר והוא השכל ההיולאני. ותועלתו והוא הגעת ההצלחה אשר הוא השכל הנקנה הנאצל. ועל אופן המאמר בו רצוני שהוא אמנם ידבר בו בדרך השיר לא דרך הגדה וספור במלות מבוארות ובמאמר מבואר. והעירנו ג"כ לפי דרכו על שם המחבר. ואלו הענינים אשר העיר עליהם בזה הפסוק הם הענינים שראוי לכל מחבר שיקדימם קודם שידבר בעניני הספר. ואולם אמרו שזה השיר הוא הנבחר שבשירים אשר לשלמה הוא מבואר מאד וזה כי הנכבדים אשר הם בסוגי השיר הם שני מינים. המין האחד השיר אשר יתן הציור בענינים העמוקים קשי הצייור על צד החקוי וההמשל. והמין השני השיר אשר יתוקן להמשיך האדם לאהוב מה שראוי ולהתרחק ממה שראוי. והוא מבואר שכל אשר יתן השיר הציור בענינים נכבדים יותר ויותר מועילים בהצלחה הוא יותר נכבד וכן הענין במין השני רצוני שכל אשר יתוקן השיר להמשיך האדם לאהוב דבר יותר נכבד ויותר מועיל בהצלחה הוא יותר נכבד. והנה התקבצו בזה הספר שני אלו המינים מהשיר ביותר נכבד שבענייניהם כי הוא יתן הציור בענין ההצלחה התכליתית וימשיך האדם אל שיקרב אליה וישתדל בה בכל אופני ההשתדלות האפשרי:

פסוק ב

ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין: לריח שמניך טובים שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוך:

בעבור מה שבהגעת זה השלמות מהרוחק עד שכבר יחשוב לסבות רבות המנע הגעתו הקדים זה החכם לבאר אפשרות הגעתו להיותו מה שבו הדרישה בזה הספר רצוני איך יתכן שיגיע זה השלמות ולא יתכן לחקור בדרך אשר יובילנו אליו אם לא ידענו תחלה שהוא אפשר שיגיע. ואולם הסבות אשר יביאו לחשוב המנע הגעת זה השלמות לנו הנה האחת מהם כי הוא כבר יחשב שלא יתכן שיעשה האדם שום פועל אלא אם צייר ענין הפעולה ההיא והשתוקק אליה והמשל שמי שלא צייר פועל הבנייה לא ישתדל לבנות לו בית ולא ישתוקק אליה בשום פנים ואע"פ שיצייר ענין הבנין לא ישתדל לבנות לו בית אלא א"כ קדמה לו תשוקה על הבנין. ובהיות הענין כן הוא מבואר לפי זאת ההנחה שלא יתכן שיוציא האדם ההכנה אשר בשכלו אל הפועל כי הוא מפני שאי אפשר לו שיצייר בתחלת הענין שלמותו האחרון הנה לא ישתוקק אליו ואם לא ישתוקק אליו הנה לא יתכן שישתדל בעשיית זה הפועל. והשנית כי לאדם בתחלת עניינו תשוקה אל מה שימנע ממנו השלמות האחרון ר"ל שתשוקתו היא אל התאוות הגופייות וכל מה שיחזיק בהם ימשכוהו אליהם ותתוסף תשוקתו אליהם תמיד כאמור הוי משכימי בבקר שכר ירדופו מאחרי בנשף יין ידליקם ירצה בזה שהם יבקשו בבקר היין וכאשר יחזיקו בפעולה ההיא יבקשם היין וירדוף אחריהם או יסבב היין שירדפוהו ויהיה אמרו ידליקם יוצא לשלישי. ובדמיון זה אמרו ז"ל כך דרכו של יצר הרע היום אומר לאדם עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עבוד ע"ז. ובהיות הענין כן הנה הוא רחוק שתהיה תשוקת האדם אל המכוון בו. והשלישית כי הוא ואם היה שנודה שהוא אפשר שיהיה מצוייר לאדם שלמותו האחרון מתחלת הענין הנה הוא רחוק שיגיע אליו. וזה כי הדרך אשר תגיעהו אליו מוסכלת ממנו. ובאמת כי בה מההעלם החזק. עד שאם היה אפשר שידע האדם מהות ההצלחה בתחלת הענין כאלו תאר ידעת טוב הסדר והיושר אשר בנמצאות. הנה יהיה הגעתו אל השלמות בקושי גדול להעלם ממנו בתחלת הענין הדרך אשר יובילהו אליו. והוא שידרוך בחקירתו בידיעת ענייני הנמצאות הדרך הראוי. וזה בשיקדים מה שראוי להקדים. וידרוך גם כן בחקירתו בדבר דבר מהם בדרך המיוחדת באותה החקירה. כאלו תאמר שיעתק אליה מהעניינים העצמיים המיוחסים לאותו הדרוש וישמר מהטעאת הדמיון והמחשבה ומלקיחת העניינים המקריים על שהם עצמיים וזולת זה ממה שראוי שיהיה נזהר בו בחקירתו בדבר דבר מענייני הנמצאות.

ובזה כלו מהקושי החזק. ועוד כי קצת ההתחלות בחקירה הם לקוחות מהחוש בקושי גדול ואם לא יושג בחוש כל מה שראוי שיושג באותה החקירה נטעה ונחשוב במה שהוא מקרי שהוא עצמי כמו שיחשוב חושב שכל בעל חיים יש לו ראש מפני שכל בעל חיים אשר הרגיש בהם הם בעלי ראש. ועוד שקצת אלו ההתחלות הלקוחות מהחוש לא יתכן שיושגו בחוש כי אם בזמן ארוך יעבור החיים האנושיים. הנה זה כלו הוא ממה שיביא לחשוב שיהיה הגעת האדם אל שלמותו בגבול הנמנע. ולזה הקדים החכם הזה וביאר שעור מה שהשיגה החכמה האלהית בזה הענין והכלים אשר הוכנו לאדם להגיע אל שלמותו ומה שיוסרו בו אלו הסבות אשר יחשב בעבורם המנע הגעת ההצלחות לנו. וזה אמנם היה ממנו מזה הפסוק עד אמרו לסוסתי ברכבי פרעה דמיתיך רעיתי. ובאר תחלה שהש"י שם בטבע בנו עדת האנשים תשוקה לדעת ענייני הנמצאות יותר חזקה מתשוקתינו אל ההנאות הגופייות. וזאת הקדמה אמתית אין ספק באמתתה כבר באר אותה הפלוסוף בראשון ממה שאחר הטבע מההעתקה החדשה. והנה שלמה נתן בזה סבה חזקה והיא הראות חכמת הש"י וגדולתו בנבראות לכל אדם בתחלת הענין מצד השלמות הנמצא בבריאתם. ומזה הצד יהיה חשק כל אדם נפלא לדעת טוב הסדור והיושר אשר בנמצאות אשר יורה הוראה נפלאה על שלמות הפועל כמו שקדם. וזאת הסבה אשר נתן בכאן שלמה היא שלמה מאד וכמעט שהיא מהסבות הנותנות המציאות והם היותר שלמות. והנה הפלוסוף נתן הראיה בזה מפני שאנחנו חושקים אל מוחשי הראות והשמע ממוחשי הריח והטעם והמשוש עם היות אלו המוחשים יותר מיוחסים אל הנאת גופתינו וזה מבואר מעניינם. ולזה יראה שאמנם שם הטבע תשוקתינו אל מוחשי הראות והשמע יותר חזקה עם היות יחסם אל הנאותינו הגופייות יותר מעט להתיחסם יותר אל מה שנקנה בו הידיעה. ולזה נזכרו שני אלו החושים בלבד בזה הספר באמרו הראיני את מראיך השמיעני את קולך. וכבר נתנו קצת האחרונים בזה ראיה אחרת. ואמרו שכל דבר ראוי שיהיה חושק אל שלמותו ואולם ידיעת האמתות הוא שלמותינו ויולידו שאנחנו חושקים אל ידיעת האמתות. והנה זאת הראיה חלושה אצלי. וזה כי זה אמנם היה צודק אלו הודינו ששלמותינו הוא ידוע לנו מתחלת הענין כי אז היה אפשר שנאמר שהוא מחוייב שתהיה תשוקתינו אליו אם היה שתהיה תשוקתינו תמיד אל הטוב. אבל הוא נעלם ממנו בתחלת הענין אם לנו שלמות אחר זולתי אלו השלמיות הגופיים. ואם היה שנוד' שאנחנו נדע תכלית הענין שלמות אחר יותר טוב הנה לא ידענו בתחלת הענין מה הוא זה השלמות ותשוקתינו גם כן אינם תמיד אל הטוב. והנראה בעיני שזאת התשוקה אשר נראה אותה מתפשטת בטבע בכל אישי המין ר"ל שכל אחד

מהם משתוקק בטבע אל שלמותו אלא שקצתם או רובם הוא קץ בהצעות ומפני זה יניח הענין וישאר עם התשוקה ההיא כאמור תאוות עצל תמיתנו כי מאנו ידיו לעשות:

הנה הסבה בחיוב זאת התשוקה בנו היא שהטבע בעבור ששם בנו זאת ההכנה חוייב שישים בנו כלים ישלם להם צאת זאת ההכנה לפועל. ואם לא, תהיה ההכנה בנו לבטלה. והנה הטבע לא יעשה דבר לבטלה. ובהיות הענין כן והיה בלתי אפשר שנגיע אל השלמות אשר היתה הכנתינו אליו בזולת תשוקה. הנה מן ההכרח היה שישים הטבע בנו זאת התשוקה. ואיך לא יהיה זה והנה תראה שהכח אשר בו יוליד החי שם בו הטבע תשוקה אל זה הפועל למען יגיע ממנו הפועל המכוון להעמיד מציאות המין. וכן שם הטבע תשוקה אל המזון בכל בעל חיים בעת אשר יצטרך אליו כדי שיתנועע אל המזון וזה בשלחו הליחה השחורה אשר תנדנד בפי האצטומכא. וכן הענין בהוצאת השמרים באמצעית המרה האדומה המביאה לזה תשוקה אל הבעל חיים בעת הצטרכו לנקביו. כמו שנזכר בספר בעלי חיים ובמלאכת הרפואה. ואם שם הטבע תשוקה בכמו אלו ההכנות הפחותות ביחס אל השכל האנושי כדי שיצאו אל הפעל המכוון בהם עם הגלות פעולותיהם בתחלת הענין כל שכן שהיה ראוי שישים תשוקה בזאת ההכנה הנכבדת אשר בה האדם אדם עם העלם ממנו אופן פעולתה בתחלת הענין. ובכלל הנה זאת התשוקה היא אחד מהכלים אשר המציא בנו הש"י להגיענו אל שלמותינו האחרון. והנה זכר עוד שלמה בכאן כלי אחר נתן לנו הש"י להיישירנו אל הצלחתנו והם השלמים אשר ימצאו בכל דור ודור המיישרים זולתם אל השלמות אם מפיהם אם מפי כתבם בחשק הטבעי אשר להם בזה כאלו היה זה מן הטבע להדמות אל הש"י כפי היכולת אשר שפע ממנו זה המציאות השלם לא להגיע לו שום תועלת. והנה בזה האופן תשלם הסבה בסור כל המונעים אשר נזכרו. אולם המונע הראשון והוא העלם ממנו מהות ההצלחה יסור בזה האופן. אם לפי שאלו השלמים כבר יודיעוה לנו כפי היכולת. אם מפני היישירם אותנו אליה. וזה שעם היישירם אותנו אליה לא נמנע הגעת ההצלחה לנו מפני העלם ממנו ציורה. כי מי שיעשה מעשה מה מעצמו יחוייב בו שיהיה ידוע התכלית מעת התחילו בפועל אם לא יגיע אליו כי אם במקרה. ואולם מי שיישיר זולתו לעשות מעשה מה לא יחוייב בפועל שיצייר התכלית אשר בעבורו נעשה המעשה ההוא ואולם יחוייב זה במי שיישירהו לעשות זה המעשה וזה מבואר בנפשו. ולזה תמצא בכל מלאכה נראה לנו הפלגת הש"י הראות חזק. ולזה אהבוהו העלמות והם הנערות הקטנות אשר לא היו לאיש ר"ל הנפשות המדברות טרם צאת הכנתם לפועל. כי החשק הטבעי הוא לנכבד וכל שיהיה החשוק יותר נכבד יהיה החשק יותר חזק. ואולם אמרו לריח שמניך

טובים הנה כבר ידעת איך המשילו החכמים והנביאים הידיעות במשקים כאמרו הוי כל צמא לכו למים. ושתו ביין מסכתי. ושמן על ראשך אל יחסר. וכבר נתנו רז"ל הסבה בזה החקוי והמשל. ובכלל הנה בעבור שהושאלה האכילה והשתייה לענין הלמוד כמו שביאר הר"מ ז"ל ונתן הסבה בזה בספרו הנכבד מורה הנבוכים למה הושאלו המזונות והמשקים לענייני החכמות. והנה המשיל הנכבדת שבהשגות אל השמן להיותו נכבד שבמשקים והעולה על כלם. וכבר ידעת שהנכבד שבמיני ההשגות הם המושכלות. והנה ליתרון חכמת הש"י הנראה בדברים הנמצאים בתחלת הענין למה שבהם מטוב הסדר והיושר והשלמות האפשרי בהם ולהיותם מעירים האדם לעיין בהם עד שידע אופן החכמה במציאותם על מה שהם עליו קראם שמנים טובים ר"ל רוקחים כי השמן הרוקח יקרא שמן הטוב כאמרו כשמן הטוב שיורד על הזקן זקן אהרן. והנה קראם שמנים טובים לשתי הסבות האלו רצוני מצד מעלתם בעצמם ומצד היותם מעירות האדם לעיין בהם עד שידעם בשלמות עד כמו שישתוקק האדם שישיג המורח כאשר הרגיש בטוב ריחו. ואמר כי למה שנריח תחלה מאלו המושכלות הנפלאות קודם שנשיגם ידענו כי שמך הנכבד הוא כמו השמן הטוב שיורק מכלי אל כלי שיורגש בריחו הרגש חזק כן שמך הנכבד נראה הראות חזק לריח אלו השמנים הטובים. כי השלמות המתמיד הנמצא בהם הוא ממה שיורה הוראה חזקה על מציאותך ושלמותך כי אי אפשר היות מציאותם מעצמם או בקרי עם היותם בזה השלמות אשר הם עליו וזה הסדור המתמיד. ויסבול שתהיה הכונה באמרו שמן תורק שמך מה שיורה על ההשפעה כאלו אמר שלריח שמניך טובים והוא מה שנריח בתחלת הענין מאלו הסדורים אשר בנמצאות ידענו ששמך הוא סדור ישפעו ממנו כל אלו הסדורים. וזה שכבר יראה באלו הנמצאות למה שבהם מטוב החכמה והסדור שמציאותם הוא נשפע ממך. ולזה יעירנו ריח השמנים אל שנודה שבכאן נמצא אחד ישפעו ממנו אלו הנמצאים ושזה הנמצא הוא בתכלית המעלה והשלמות להיות מה שישפע ממנו בזה האופן מהשלמות. ולזה אהבוהו העלמות והם הנערות הקטנות אשר לא היו לאיש ר"ל שנפשות המדברות טרם צאת הכנתם לפועל יחשקו להשיג אותך ולהשיג מה שבמציאות אלו הנמצאים על מה שהם עליו מטוב הסדור והיושר וזה החשק הוא הסבה אל שנשתדל להגיע אל שלמותינו:

פסוק ד

משכני אחריך נרוצה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך נזכירה דודיך מיין מישרים אהבוך:

אמר אל הש"י מורה על חוזק החשק ורוב המונעים שיישירהו אליו וימשכהו עד שירוצו אחריו הוא ושאר הכחות הנפשיות. וזה יהיה כשיכנעו שאר הכחות הנפשיות לעבודת השכל. או ירצה בזה באמרו נרוצה הוא והדומים לו ר"ל שאר בעלי השכל להיות זה החשק בכל שאר האנשים בטבע והוא נראה יותר. ואולם יחס הפועל בזה לש"י לפי שהאדם לא יוכל להגיע אל שלמותו אם לא במה שישפע עליו מהש"י. ועוד שלרבוי המונעים צריך עזר אלהי למשכו אליו. ואמר על צד התשוקה שאם נגיע אל זה התכלית ר"ל שיביאנו הש"י חדריו זה יהיה תכלית הגיל והשמחה. ובאמת כי זה הגיל והשמחה מה שאין לשמחות הגופיות יחס אליו. כי התענוג השלם והשמחה השלמה הוא כשיושג הנכבד בהשגה שלמה אמתית כמו שהתבאר במקומותיו. ולזה אמר דוד ע"ה שובע שמחות את פניך. ואמרו רז"ל שהשמחה במעונו ירצו שתכלית השמחה היא במדרגת הש"י. והנה רצה בזה שהתכלית המכוון בנו הוא אשר נחשוק אליו ראשונה חשק נפלא וזה ממה שיישירנו אל שנגיע אל התכלית כמו שקדם. ואמר שכבר יראה היות חוזק הגיל והשמחה למי שיגיע אל זה התכלית וזה ממה שנריח בתהלת הענין מדודיך ר"ל מהדברים אשר יביאונו לחשוק בך הוא יותר נבחר אצלנו מיין רצוני מתאוות הגופיות. ויהיה אמרו מישרים אהבוך שם תחת שם התאר כי כבר ימצאו מזה המין רבים בלשוננו. וירצה בזה שבעלי המישרים אשר אהבו הש"י ר"ל אשר התעוררו לראות יושר הנמצאות ואופן החכמה בהם יבחרו מה שיריחו מדודיך יותר מיין. והנה פירשנו נזכירה. נריח. על דרך אזכרתה. ועל דרך בכל מקום אשר אזכיר את שמי לפי הפירוש הנכון:

פסוק ה

שחורה אני ונאוה בנות ירושלים כאהלי קדר כיריעות שלמה:

אמר השכל ההיולאני לשאר כחות הנפש שהיא שחורה בתחלת הענין לפי שהיא משוללת מכל מושכל והיא עם זה נאה מצד ההכנה אשר לה לקבל כל מושכל כאשר יהיה לה מי שיעירה על זה. ואמרה שעם השחרות אשר לה בעצמותה מצד הסכלות אשר יהיה לה בדברים ראשונים הנה יש לה ידיעות יבדילוה מהביט אל מה שראוי שתביט אליו ותעיין בו. ואלו הידיעות הם המונעים אשר לה מצד החומר אשר יוסיפו על שחרותה שחרות. והמשיל השחרות אשר לה מצד החומר לאהלי קדר שהם חשוכים מאד מצד יתרון החום עם ששם קדר מורה על השחרות. וכאלו אמר כאהלי קדר שהם חשוכים מאד כן יריעות שלמה. כי לפעמים ידמו בלשון הקדש בשני כפי"ן כעמי כעמך כשפחה כגברתה והדומים להם:

פסוק ו

אל תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש בני אמי נחרו בי שמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי:

אמרה לשאר כחות הנפש מבארת מה הם לו הידיעות שזכרה בפסוק הקודם שלא יבוזו אותה מצד הכפל שחרותה לפי שהשחרות ההוא אינו לה מעצמה אבל מחוץ כמו שחרות מי ששזפתהו השמש. וזה לפי המשל. ואולם לפי הנמשל ירצה שהשחירוה הדברים הגופיים אשר הם תחת השמש והם הדברים ההוים הנפסדים אשר החשק להמשך אליהם מונע אותה מהשלמות. ויחס אותם אל השמש להגלות פעולותיו בהם. וכמו זה אמר בספר קהלת שיעמול תחת השמש המהלכים תחת השמש. וביארה מי הם אשר ימשיכוה לאלו העניינים הגופיים ואמרה ששאר כחות הנפש יסבבו שלא תטור כרמה כשתעשה הפעולה המיוחסת אליה אשר בה תתן כרמה פריה ושמוה משתדלת בפעולות הגופייות המיוחסו' אליהם. וקראה אלו הכחות המושכים אותה אל התאוות הגופיות בני אמה לפי שהנפש מצד שהיא אחת היא אם לכל אלו הכחות אשר יסתעפו ממנה. וקראה אותה בנים לפי שהם כחות פעולות. והנה הכחות המתפעלו' מהם ר"ל הנשמעים אליהם הם בנות ירושלים. והנה מבואר למי שידע הנפש וכחותיה כי מהכחות הנפשיות ימצא מה שהוא במדרגת המניע והפועל ומהם מה שהוא במדרגת המתנועע והמתפעל. ואולם אמרנו שהרצון באמרו שחרחרת הכפל השחרות הוא מבואר וזה כי פעמים יהיה ההכפל לחזוק כאמרו יפיפית מבני אדם:

פסוק ז

הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה איכה תרביץ בצהרים שלמה אהיה כעוטיה על עדרי חבריך:

זה מאמר השכל ההיולאני אל השכל הפועל המשלים אותו והמוציא אל הפועל. והוא על דרך המשל על דרך ויאמר יי' אל השטן והדומה לו. ואמר זה כמתרעם שעם המונעים אשר לו לפי מה שזכר בפסוקים הקודמים הנה בכאן ג"כ מונעים אחרים ימנעוהו מהשלמות והוא שהוא לא ידע מה היא ההצלחה ולא ידע ג"כ הדרך אשר בה יגיע אל שלמותו והצלחתו. ולזה אמר הגידה לי מה הוא הדבר שאהבה נפשי רצוני וחשקי בו בטבע ר"ל ההצלחה כי זה בלתי ידוע לי בתחלת הענין. גם הגידה לי איכה תרעה נפשי רצוני איכה תקבל מזונה והוא המושכלות והכוונה בזה שיודיע הדרך אשר בה תגיע אל זה השלמות. איכה תרביץ בצהרים ר"ל איכה תנוח לגורלה שהוא תכלית האור המיוחס לה כמו שבצהרים יהיה אור השמש בגבורתו. והכוונה בזה שעם השגתה המושכלות

והוא מה שיושכל מאלו הדברים תחלה הנה בכאן השגה היא הולכת מהלך השלמות מאלו המושכלות כאלו תאמר חכמת האלהות ובאופן ההשגח' בה מהספק ומהמבוכה ולזה אמרה שיודיעה איך יהיה זה. או יהיה הרצון באמרו איכה תרעה איכה תנהיג שאר כחות הנפש כי השכל הוא הרועה שאר כחות הנפש ומנהיגם. או ירצה לו נתנה זאת הממשלה בשרש הבריאה. והוא מבואר שזאת ההנהגה המתוקנת ר"ל הנהגת השכל שאר כחות הנפש לפי מה שראוי היא הצעה להגיע האדם אל שלמותו האחרון. ויהיה לפי זה הביאור הרצון באמרו איכה תרביץ בצהרים שיודיעה הדרך אשר בה תגיע אל ההצלחה כי זה נעלם בתחלת הענין כמו שקדם. שלמה אהיה כעוטיה ר"ל כגולה על דרך ועוטך עטה או כמתכסה על דרך ועל שפם יעטה כמי שיש לו בושת וצער שהוא מכסה פניו. ורצה באמרו חבריך שאר הכחות הפועלים לא שהם שוים אליו אלא שיחסם אל בנות ירושלים כיחס השכל הפועל אל השכל ההיולאני ומזה הצד קראם חבריו. מצורף לזה שאי אפשר הגעת האדם אל שלמותו אם לא יהיו כל אלו הכחות חברים לשכל ר"ל שיכונו כלם הגעת השלמות ותהיינה פעולותיהם במה שיישיר אל זה השלמות לבד. והכוונה בזה למה אהיה מנהגת עדרי חבריך רצוני למה אהיה מתעסקת בפעולות המיוחסות אל הכחות ההם אשר הם בלתי מיוחסות לי וימנעו פעולותי המיוחסות לי אשר הם השלמות האמתי. וזה שאם לא אדע התכלית המכוון בי ולא הדרך אשר יובילני אליו לא יתכן שאשתדל בשלמותי ותהיינה פעולותי כלם במנהג עדרי חבריך עם מה שהם מושכים אל פעולותיהם כאמרה שמוני נוטרה את הכרמים:

פסוק ח

אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים:

השיב לה השכל כי כבר השגיח הטבע בהסרת אלו המונעים בכללם אשר זכרה במה שהמציא מהשלמים בכל דור ודור אשר יישירו זולתם אל ההצלחה המכוונת אם מפיהם אם מפי כתבם בחשק הטבעי הנתן להם בטבע על זאת ההשפעה. וכבר בארנו במה שקדם איך יסורו אלו המונעים בזה האופן. ולזה אמר אם לא תדעי לך שאהבה נפשך ואיכה תרעי דרכך כדרך הצאן אשר אין להם רועה ומנהיג, זוני כחותיך על משכנות הרועים והם השלמים אשר ינהיגו שאר האנשים ויוליכום אל המקומות אשר תקח בהם הנפש מזונה ר"ל שלמותה כמו שינהיג הרועה הצאן אל מקום אשר ירעו שם. וכבר נכפל הרבה בדברי הנביאים המשיל המנהיגים לרועים ואשר יקבלו המוסר מהם לצאן. ואולם קרא אותה היפה בנשים כי אין בכחות הנפשיות המתפעלות כח נכבד כמוה:

פסוק ט

לסוסתי ברכבי פרעה דמיתיך רעיתי:

דבר ידוע כי במצרים ימצאו הסוסים הנבחרים הרבה כאומרו (דברים יז, טז) ולא ישיב את העם מצרים למען הרבות סוס (מ"א י, כט) ותצא מרכבה ממצרים בשש מאות כסף וסוס בחמשים ומאה. ואין ספק שברכבי פרעה אשר הוא המלך שם ימצאו הסוסים הנבחרים מקושטים במיני העדי כמו תורי זהב והחרוזים קלי המרוץ. והנה אמר השכל הפועל לשכל ההיולאני אשר היא הנקבה בזה המאמר שהוא דמה אותה לסוסיא אשר ברכבי פרעה שהיא מובנת ליפיה לקבל הקשוט והעדי אשר מדרך הסוסים אשר ברכבי פרעה שיתקשטו בהם והיא גם כן מוכנת לרוץ אל מקום החפץ. ולזה המשילה בסוסים אשר ברכבי פרעה לפי שאין ממנהגם שינהיגו אותם ללכת אנה ואנה כי אם אחר הקשוט והעדי. ובזה הוא מבואר בשכל ההיולאני שאי אפשר בו שילך אל מקום חפצו אם לא התקשט האדם קודם זה במדות המשובחות והסיר מעליו הבגדים הצואים ר"ל פחיתות המדות. וזה הדבר כבר זכרוהו הנביאים והמדברים ברוח הקדש. וזכרוהו רז"ל הרבה. וזכרוהו ג"כ הפלוסופים. וכבר אמר אבוחמד בספרו בכוונות ממשל על זה הענין שהשכל דומה למראה וזה שכמו שהמראה המלוכלכת והבלתי מלוטשת לא תקבל רושם המראים וכאשר הוסר לכלוכה ולוטשה תקבל הרשמים. כן השכל לא ישיג הדברים אם לא רוחץ קודם מצואת המדות הפחותות והסיר מעליו לכלוכיהם. זהו כוונת דבריו אף על פי שלא אמרם בזה הלשון. ואמנם דמה אותה לסוסיא לא לסוס לפי שהוא ימשילה בזה המאמר לנקבה וזה כי ביחס אל השכל הפועל הוא הולך במדרגת ההיולי ומה שזה דרכו פשט המנהג להמשילו לנקבה לפי שהנקבה מקבלת והזכר פועל. והנה מצאנו זה לרז"ל במדרש סבה שנית והיא כי הסוסיא ברוצה לא יפסיק מרוצתה עשותה צרכיה מה שאין כן בזכר ולזה המשילה לפי מאמרי לסוסיא לפי שהשכל ההיולאני המתקשט בקשוט הראוי לא יפסיק מרוצת הליכתו אל הצלחתו לקיחתו בעתי' מה שיצטרך לעמידת גופו וזה דבר הוא אפשרי בחק השכל ההיולאני ואם היה שיהיה מציאותו בפעל רחוק מאד ר"ל שימצא איש מתעסק תמיד בעיון בדרכי הש"י אף בעת לקיחתו מה שיצטרך לעמידת גופו:

פסוק י

נאוו לחייך בתורים צוארך בחרוזים:

רוצה בזה שהיא נאותה לקבל הקשוט והעד ומוכנת אליו תכלית ההכנה. ואמר לחייך וצוארך לפי שהם המקומות אשר מדרכם שישימו בהם אלו הקשוטים בארץ ההיא:

פסוק יא

תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף:

אמר נעשה ולא אמר אעשה לפי שהוא יצטרך בזה הקשוט לעזר אחר זולת השכל הפועל. והוא העזר שיהיה לו מהרועים אשר קדם זכרם אשר יישירוהו אל זה הקשוט. ועוד כי הוא יצטרך בזה שיעזרוהו שאר כחות הנפש ותשלם ההסכמה ביניהם לעזיבת התאוות הגופיות והתענוגים ההם. ואפשר שנאמר שהרצון בזה הקשוט השגתה המושכלות וההשלמה בהם ויהי' דמותו אותו לסוסיא מצד המרוצה למקום החפץ בלי הפסק כמו שקדם. ויאמר שהיא מוכנת לקבול זה השלמות. והוא אשר דמהו לתורים ובחרוזי להיותם הולכים מהלך התקון והשלמות מהאברים אשר מדרכם שיושמו בהם. ואמרו נעשה לפי שאין הוצאת זה הכח לפועל מיוחס אל השכל הפועל לבד אבל יצטרך אל עזר אחר כמו שקדם והם השלמים אשר יישירוהו אל זה השלמות. ועוד כי אין דרך להגעת המושכלות הראשונות מהשכל הפועל בזולת החוש והדמיון והכח הזוכר כמו שקדם:

פסוק יב

עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו:

בעבור שכבר קדם שזה השלמות יצטרך בהגעתו אל עזר אחר זולת השכל הפועל והוא החוש והדמיון והכח הזוכר. והיתה הכוונה בזה הספר להעיר על דרך זה השלמות לנו. ומה הדבר אשר יחוייב הגעתו תחלה. ואיך יגיע. עד שיכלה הענין בסוף אל הגעת השלמות התכליתי לנו. דרך בזה בזכירת המדרגה הראשונה בסדר מהמדרגות אל ההצלחה כאשר נחשוק אליה והיא שלמות המדות. וזה כל פרי זאת הפרשה עד אמרו קול דודי הנה זה בא וגו'. ושם הכח הנפשי אשר ילך במדרגת ההיולי אל השכל ההיולאני במדרגת הנקבה החושקת והשכל ההיולאני במדרגת החשוק. וזה דבר נמשך בכל מה שיבא בזה הספר. והנה זה הכח הולך במדרגת ההיולי באופן מה לשכל ההיולאני ובאופן מה במדרגת הפועל כמו שנזכר בספר הנפש. ואמר זה הכח הנפשי המעיר השכל ההיולאני לדרוך אל השלמות בהשלמו עד שיהי' המלך במסבו והוא השכל ההיולאני הבושם שלי יתן ריחו ויעירהו על הגעת המושכלות. ואמנם היה זה לפי שאלו הצורות הדמיוניות בהשנותם יעירו השכל על עשיית ההקדמות הכוללות ונתינת המשפט הבלתי תכלית. ואולם אמרו במסבו ירצה בו הדברים אשר ישיגם השכל כי הם עגולה סובבת. וזה שהדברים הנמצאים הם על מדרגות והם קצתם במדרגת הצורה והשלמו' לקצת וקצתם בדרך ההיולי לקצת. ולפי שהשכל יחקור במהות הדברים המוחשים אשר הם החמר והצורה הנה יקרה לו כשיחקור מההיולי שיעתק מהנכבד אל

השפל עד שיגיע להיולי אין היולי אחר קודם לו. כאלו תאמר ההיולי הרחוק. וכשיחקור מהצורה יקרה לו ההפך מזה ר"ל שיעתק מן השפל אל הנכבד עד אשר יגיע אל הצורה אשר היא הצורה הראשונה לכל הנמצאות. כאלו תאמר הש"י. וישוב הדבר כאלו הוא סובב. וגם כן הנה ברוב אלו הדברים הטבעיים תהיה ההשגה בסובב. וזה שאנחנו ברוב נלך מהם מן המאוחר אל הקודם עוד נשוב ונביא מהקודם אל המשיגים המאוחרים ממנו. וזה מבואר למי שיעיין בחכמה הטבעית. כי בהרבה מהדברים תהיה השגתינו בה על זה האופן. או אמרו במסבו במקומו. וירצה מה שיתחיל להשתדל במושכלות. והענין א' איך שיפורש מאלו הפירושים:

והנה לפי זה הביאור יהיה החשוק במה שקדם מזה המשל השכל הפועל והחושקת השכל ההיולאני. ומזה הפסוק עד סוף הסדר יהיה החשוק השכל ההיולאני והחושקת הכח הנפשי אשר ילך מהשכל ההיולאני במדרגת ההיולי. כאלו תאמר הכח המדמה או הצורות הדמיוניות אשר נרשמו בו מהדברים המוחשים באמצעות החוש והכח הזוכר. וזה זר מעט מצד הלשון ואולם הוא נאות מאד מצד הענין רצוני היות זה המשל אשר המשיל בחשוק וחושקת ירצה בו פעם בחשוק השכל ההיולאני ופעם הכח הנפשי ופעם השכל הפועל וכן הענין בחושקת שהוא ירצה בה פעם השכל ההיולאני ופעם הכח הנפשי ההולך ממנה במדרגת ההיולי. ואפשר שנאמר כי החשוק באמרו לסוסתי ברכבי פרעה הוא השכל ההיולאני והחושקת הוא הכח הנפשי אשר ילך ממנו במדרגת ההיולי. ואמר מספור מעלת הפלגת חשקה שהוא מדמה אותה לסוסיא אשר ברכבי פרעה לקלות מרוצתה. ואמר שיצטרך אליה קודם זה הקשוט במדות החשובות ושהיא מוכנת מאד אל זה הקשוט. ואולם אמרו תורי זהב נעשה לך הוא לפי שאין זה הקשוט מיוחס אל השכל לבד אם לא בעזר הרועים שקדם זכרם ובעזר שאר כחות הנפש שיסכימו ויכנעו לעבודת השכל. וזה נאות מאד לפי הלשון. ובזה יהיה בכל זה המשל אשר בזה הספר מורה על חשוק אחד וחושקת אחת:

ואולם פרשת שחורה אני ונאוה אינו משל לחושק ולחושקת ולזה אינו זר אם ישוב המאמר אל השכל ההיולאני. ועם זה הנה אפשר שיפורש ג"כ כשישוב המאמר אל זה הכח הנפשי אשר ילך במדרגת ההיולי מהשכל. ויהי' שחרות זה הכח היותו משולל בתחלת עניינו מאלו הצורות אשר יביאו השכל ההיולאני אל שלמותו. והיותו נאוה הוא מצד היותו מוכן לקבלם. ואמר שהמונעים אשר לו אשר יבדילוהו משלמותו והם בעצמם מונעים השכל משלמותו הם מביאים חשך כמו אהלי קדר. ולזה קראם כיריעות שלמה לפי שהם מסך מבדיל השכל אל שלמותו. ואמר ששאר כחות הנפש נחרו בו ושמוהו

משתדל במה שיאות להם וזה הפועל המיוחס לו אשר ילך ממנו מדרגת השלמות לא הניחוהו להשתדל בעשייתו. ואמר אל השכל ההיולאני הגידה לי מהו הדבר שחשקה אליו נפשי כדי שיוכל להתיישר בהמצאת הצורות הדמיוניות המצטרכות בהגעתו. ואיכה תרעה נפשי ר"ל מהו הסדר אשר תלך בו בחקירתי בדבר דבר מן הדברים הנמצאים. ואיכה תנוח לגורלה. ובכלל הנה יפורש הנמשך לפי האופן הקודם בביאור הקודם אין הבדל בזה. אלא שהמדבר בכאן הוא זה הכח הנפשי. והמשיב לו הוא השכל ההיולאני. ובביאור הקודם היה המדבר השכל ההיולאני. והמשיב לו הוא השכל הפועל. וזה נאות מאד מצד הלשון. ואולם הביאור הקודם נאות יותר מצד הענין:

פסוק יג

צרור המור דודי לי בין שדי ילין:

אמר זה הכח הנפשי שהשכל ההיולאני אשר ילין בין שדיה ותניקהו ותזונהו עד שיתחיל לדרוך אל שלמותו הוא דומה לצרור המור. וזה שהמור לא יתן ריחו כי אם כשיושם באש כמו שזכר הפלוסוף. ולזה צריך לו עזר מחוץ אל נתינתו ריחו. ואין לו נתינת הריח בפעל כי אם בכח. והנה המור הצרור בצרור הוא יותר רחוק לנתינת ריחו מצד המונע אשר לו מחוץ. וכן השכל ההיולאני לו שלמותו בתחלת הענין בכח ויצטרך אל עזר מחוץ לצאת הכח ההוא אל הפועל ולו מונעים מחוץ יצטרך שיוסרו קודם שידרוך אל שלמותו:

פסוק יד

אשכל הכפר דודי לי בכרמי עין גדי:

אמר זה הכח הנפשי שהשכל ההיולאני דומה אל אשכל הכפר שהוא הוייה בלתי שלמה רצוני שהוא התחלת עשות הפרי. והנה עין גדי היה בהרים לפי מה שיראה בספר יהושע ובמקומות אחרים זולתו. והוא מבואר שאשכל הכפר תשלם הוייתו בזמן יותר ארוך הרבה מזמן השלמת הרבה משאר הפירות. והנה בהרים יצטרך בהשלמת הווייתו אל זמן יותר ארוך ממה שיצטרך אליו בעמק ובשרון. והנה בהרים יותר נבחר ויותר נעלה. ובזה יאמר שהשכל ההיולאני הוא שלמות בלתי גמור יקשה צאתו לפועל אבל כשיצא לפועל הוא יותר נבחר ויותר נעלה משאר הכחות בעלי השלמות:

פסוק טו

הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים:

אמר השכל ההיולאני ממשל על יופי הכנת זה הכח הנפשי והחשק הטבעי אשר ביניהם יחד אל ההשתדלות בדריכת אל השלמות שזאת החשוקה היא יפה מאד ושעיניה יונים ר"ל שעיניה יפים כעיני היונים כאמור עיניו כיונים על אפיקי מים. והנה העינים היפים

הם ממה שיביא יותר אל שיהיה חשק החושק אל חשוקתו וזה דבר מבואר בנפשו מענין החושקים והוא לפי המשל לבד:

פסוק טז

הנך יפה דודי אף נעים אף ערשנו רעננה:

השיבה היא שכמו שיחשוק השכל אותה ליפיה וטוב הכנתה להמציאהו מה שיביאהו אל השלמות כן תשתוקק אל השכל ותכסוף שתתחבר אליו ותשכילהו מה שידריך בו אל השלמות. ואמרה שדודה עם היותו יפה הנה הוא טוב ונעים והערש אשר יתחברו בה היא רעננה ויגדל תענוגם בה. והעיר ג"כ באמרו רעננה אל שחבורם עושה פרי כי הרעננות והלחות הם סבת עשיית הפרי והיובש סבת המנעו וזה כולל הצמחים והבעלי חיים. ולזה יגדל חשקה אליו מצד יופיו ונעימותו והתכלית הטוב המגיע בהתחברה אליו:

פסוק יז

קורות בתינו ארזים רהיטנו ברותים:

אמרה שהקורות והרהיטים אשר הכין להם הטבע לבנות להם הבית אשר יתחברו בו הם חזקים מאד ולזה כן יהיה הבית אשר יבנו מהם הצורות הדמיוניות והמושכלות. והוא מבואר שאלו ההשגות כאשר יהיו לכלים אשר תהיינה מיוחסות אליהם בזולת טעות וזה שהטעיות לא יבואו מהחושים אשר תהיינה מיוחסות אליהם השגתו. והמשל שאנחנו לא נטעה בחוש הראות כשנשפוט בו שזה הדבר שחור או לבן ואמנם כבר נטעה כאשר נשפוט בו דרך משל בשחור שהוא מר מפני שהרגשנו באלוא"י שהוא מר ושהוא שחור וזה שאינו מחוייב שכל שחור יהיה מר. ואפשר שנאמר שהרצון בזה הבנין אשר יבנו לשמרם מהמונעים אשר מחוץ ולהתחבר בו ראוי שיהיה חזק מאד ולזה אמר שקורות הבנין הזה יהיו ארזי' ורהיטיו ברותים בדרך שיהיה הבנין ההוא חזק מאד והוא להם למחסה ולמסתור מזרם וממטר ומהענינים אשר מחוץ וזה דבר מחוייב הוא להם קודם שישלם החבור ביניהם רצוני שיהיו נשמרי מהמונעים אשר להם מצד פחיתות המדות והטעויות הנופלות מצד הדמיון והתערב הענינים המקרים בענינים העצמים:

פרק ב

פסוק א

אני חבצלת השרון שושנת העמקים:

דבר ידוע כי החבצלת והשושנה יצטרכו אל לחות רב להזון ובשרון ובעמקים ירבה הלחות ולזה תפרח שם יותר השושנה והחבצלת ויעמדו ברעננותם. והנה תאמר זאת החושקת שכמו שחבצלת השרון ושושנת העמקים הוכן להם מזונם בקלות כן מוכן אליה בקלות השלמות בשאר הכחו' הנפשיו' והגיע הצורות הדמיוניות בה. ויחס השושנה אל העמקים כי היא לפי מה שאחשוב אל הלחות יותר והעמק ימצא בו הלחות יותר ממה שימצא בשרון. וכבר התבאר מדברינו בפתיחת זה הספר אופן החכמה בהמשילו זה הכח לשושנה והנה נרחיב המאמר בזה המקום. ונאמר שהוא מבואר כי השושנה היא אחת מהפרחים ומהיותר נבחרים מהם בעצמותם והפרחים בכלל הוא מה שיצא ראשונה מן הצמח קודם שיצא הפרי או הזרע אשר הכונה אליו תחלה. וכן הענין בצורות הדמיוניות עם השכל. וזה כי מה שישיג השכל הוא הפרי אשר הכוונה אליו תחלה והגעת הצורות הדמיוניות בנפש הוא השלמות שיגיע קודם הגעת השכל ולזה המשיל זה הענין לשושנה. וג"כ השושנה הנה היא בכח הפרי או הזרע שיוצא ממנה. וכן הצורות הדמיוניות הם בכח המושכלות אשר ישיגם השכל. אבל השכל יפשיט מהם המשיג' ההיולאנים אשר היו בהם פרטיות. כמו שהתבאר בס' הנפש ובמה שאחר הטבע:

פסוק ב

כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות:

ראוי שתדע שהכחות הנפשיות כאשר היו נשמעים אל השכל הם כלם פונים אליו ומוכנים לשלמותו. וכאשר אין כוונתם זאת הכוונה הם מרחקים השכל לשלמותו ונוטים אל התאוות הגשמיות כי יצר לב האדם רע מנעוריו. ולזה כמו שאמרנו תחלה יצטרך למי שירצה לדרוך אל השלמות שיכניע כחותיו הנפשיות כלם לעבודת השכל. וזה יהיה כשישליך תאוותיו החמריות ויעזבם ולא יקח מהם כי אם הצריך לעבודת גופו. ולפי שזהו הענין אשר צריך שישתדלו בו תחלה העיר אותה השכל על מציאות אלו המונעים וקראם חוחים וקוצים מכאיבי' ישחיתו עצמם וזולתם. ודמה החשק בין אלו הכחות החיוניות לשושנה. והנה כי זה המשל עוד מן החכמה. והוא כי החוחים ימנעו גדול השושנה ליבשם הארץ ומנעם מזונה. וכן אלו הכחות הנפשיות כשיטו אל תאוות החומר ימנעו זאת החושקת מעשות פעולתה:

פסוק ג

כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי:

השיבה אל השכל כי הוא בין שאר הכחות הנפשיות המנהיגות כמו התפוח שהוא עושה פרי ערב מאד במראהו וטעמו וריחו ומשושו בעצי היער שאינם עושה פרי. והאמת כי

הפרי הוא מיוחס אל השכל לבדו מבין שאר כחות הנפשיות המנהיגות כי הוא לבדו ישוב נצחי באיש וזה כל פרי אלו הנמצאות השפלות והשלמות האחרון אשר בחומר כחיי עליו. ואולם שאר השלמיות אשר יקנם החמר הראשון קצתם באמצעות קצת הם בעבור זה השלמות. והנה בזה המשל עוד מהחכמה. וזה כי התפוח כשיהיו בעצי היער ימנעו האלנות ההם גדולו והוצאת פריו. ולחוזק החשק אמרה שהי' מחמדת מאד לשבת בצלו ושיהיה לחכה פריו אשר הוא מתוק אם היה אפשר זה לשערה בערבות הפירות ההוא וזה כלו להורות על חוזק החשק אשר לה להתחבר עמו. ואפשר שנאמר שהרצון בזה שהיא בוחנת בחכה שפריו ראוי שיהיה מתוק מאוד וזה סבת חשקה בו ר"ל מפני שערה ששלמותו הוא טוב מאד:

פסוק ד

הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה:

אמרה מה שהכריחני השכל להניח תאוותו ולהשתדל בעבודתו ויביאני אל בית היין אשר ישתה משם ונסו אשר ירים עלי להמשך אליו בכל עוז הוא אצלי אהבה נפלאה לא דבר מוכרח שיקובל בצער ובכאב לב. וזה כלו להעיר שהכנעה אל השכל הוא מאהבה ותכלית החשק להשגת השלמות. ואפשר שנאמר שהרצון בזה אם יביאני אל בית היין אשר ישתה משם והוא מה שתשפיע היא אליו הנה יהיה נסו אשר ירים עלי להמשך אליו אהבה נפלאה אצלי. ואולם יחסה זה הפועל לו כי הוא המגיע שאר כחות הנפש לדרוך אל זה השלמות ולעזור אליו בחזקת היד מצד החשק אשר לו בטבעו אל הגעת השלמות. או נאמר שאמרה הביאני הוא חסר הפועל ואינו שב אל חשוקה. והנה יהיה הרצון בזה אע"פ שהביאני טבעי אשר נוצרתי בו או רצוני אל בית היין והם התאוות הגופייות הנה דגלו אשר ירים עלי השכל ההיולאני להמשך אחריו ולהניח תאוותי הוא אצלי אהבה נפלאה:

פסוק ה

סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני:

להורות על חוזק החשק אמרה שחלש לבה כמנהג החושקים. ואמרה לשאר כחות הנפש שיתנו לה מסעדים מחזיקים הלב כמו האשישות והתפוחים וזה כלו לפי המשל:

פסוק ו

שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני:

זה הפסוק לפי המשל ולפי הנמשל. ואולם הסכימו למשל כי זה הוא ממנהג החושקים המתחברים יחד. ואולם הסכימו לנמשל כי שמאל השכל הם החוחים ועצי היער שקדם

זכרם ולזה נקרא היצר הרע סמאל ושטן. ואמנם היה זה כן לפי שהוא מטה מנתיב השכל הישרה. וימינו הוא היצר הטוב. וזכרה שכבר נכנעו כל כחות הנפש לעבודת השכל ושהם תחת לראשה וימין השכל הוא דבק בה. ולזה סרו כל המונעים אשר לשכל מצד אלו הכחות רצוני מצד נטותם אל התאוות הגשמיות. וזהו מה שצריך שיהיה קודם בסדר למי שירצה לדרוך אל השלמות:

פסוק ז

השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ:

השבועה הזאת היא כי לחוזק החשק להגיע אל התכלית אולי יהרסו ולא ידרכו אל זה השלמות בדרך הראוי. ולזה היתה הצוואה שלא יעירו ויעוררו האהבה עד שתחפץ. ואולם זכר צבאות ואילות השדה להיותם קלי המרוץ כאלו יאמר שהם עם חשקם קלות המרוצה אל התכלית ראוי שימנעו מזה אך ילכו בסדור הראוי מדרגה אחר מדרגה עד שיגיעו התכלית:

פסוק ח

קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות:

אחר שהגיע להם שלמות המדות במה שקדם מזה המשל. החל הנה לדרוך בזכירת הגעת הידיעות בבחינת האמת והשקר עד שישמור מהטעאות אשר יהיו מצד הדמיון והמחשבה. כי זה צריך שיהיה קודם בסדר לחקירה מענייני הנמצאות. וזה היה ממנו עד על משכבי בלילות לפי ביאור אחד מן הביאורים שנראו לנו בזה. או עד מי זאת עולה מן המדבר לפי ביאור אחר. והנה זכר בדריכתם אל אלו השלמיות אשר אינם מכוונים לעצמם חשקם כאלו הוא מתחלת הענין אל השלמות התכליתי במה שזכר מדבריהם זה עם זה לא אל אלו השלמיות לבד אבל מה שיביאם להשתדל בהם היא ההגעה אל השלמות התכליתי אשר אליו היה החשק מתחלת הענין. והוא מבואר כי מי שלא ידע איך יבחן האמת מהשקר יקרה לו מהגמגום והמבוכה שידלג ויקפץ מאחד מחלקי הסותר לאחר ולא תנוח דעתו באחד מהם לשערו בספקות קצת יקרו בתחלת המחשבה בכל אחד מהם והנה אין לו במה יבחן אי זה מאלו הספקות הם צודקות ואיזה מהם הם לקוחות כפי תחלת המחשבה או הדמיון עד שיבדיל מהם העניינים העצמיים מבלתי עצמיים והצודקים מבלתי צודקים. ולזה אמרה שדודה הוא מדלג על ההרים ומקפץ על הגבעות מצד המבוכה אשר תקרה לו בעניינים אשר יחקור בהם. ואפשר שנאמר

שהרצון בזה שדודה בא אליה בתכלית המרוצה להעירה אל שתשתדל במה שיגיעהו אל השלמות ולזה הוא מדלג ומקפץ לחוזק המרוצה:

פסוק ט

דומה דודי לצבי או לעפר האילים הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים:

המשילתהו לצבי או לעופר האילים לקלות מרוצתו לחשקו להגיע אל התכלית. ואמרה שהוא אחר הכותל להורות שאין החבור עדיין ביניהם בדרך שתשלם זאת ההשגה אבל ביניהם מחיצה ומסך. ומפני שהמחיצה ביניהם אמרה שהוא מציץ אליה ומשגיח מן הפתחים הקטנים אשר לא יתכן שתצא היא אליו דרך אלו הפתחים ולא שיבא הוא אליה עד שישלם החבור ביניהם:

פסוק י

ענה דודי ואמר לי קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך:

אמרה כי דודה בשערו כי לא תשלם לו זאת ההשגה בזולת העזר הראוי לה ממנה קרא אליה ואמר לה שתקום ותלך בדרך אשר ממנה יאות לו להגיע אל זה השלמות הנכסף אליו. ואולם קראה עתה רעיתי יפתי ובפרשה הקודמת קראה רעיתי לבד מצד היופי והקשוט אשר קנתה בזה הזמן הקודם והוא שלמות המדות:

פסוק יא

כי הנה הסתו עבר הגשם חלף הלך לו:

הרצון בזה שכבר עבר הזמן שלא יתכן עמו שלמות והוא הזמן אשר היו בו הכחות הנפשיות נוטים אל התאוות הגשמיות. והמשיל אותו לסתו ולגשם מצד כי בעת ההוא ימנעו רוב הצמחים מנתינת פרים. והנה הסתו והגשם הם שמות נרדפים והיה זה כן לפי שהסתו הוא עת הגשם בטבע כמו שהתבאר בספר האותות:

פסוק יב

הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו: התאנה חנטה פגיה והגפנים סמדר נתנו ריח קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך:

אמר אליה שכבר בא העת אשר יתחיל הטבע להשתדל בעשיית הפירות וזה שהצמחים הנצו נץ ובא העת אשר יבאו בו קצת העופות אשר הלכו בצד הדרום מפני תגבורת קור הסתו והתאנה החלה להשתדל בעשיית פירותיה רצוני שכבר חנטה פגיה והגפנים הם סמדר ונתנו ריחם. וזה כולו למשל שכבר בא העת אשר ראוי בו שיתחילו להשתדל

בעשיית פירותיה רצוני שכבר חנטה פגיה לדרוך אל השלמות המכוון. ולזה העירה שתקום ותלך בדרך אשר בה ישלם לה זה:

פסוק יד

יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעיני את קולך כי קולך ערב ומראך נאוה:

קראה יונתי לפי שהיונה יש לה סגולה משאר הבעלי חיים שלא תזדווג כי אם אל הזכר אשר נולד עמה. וכן זאת החשוקה להיות עתה כל השתדלותה לעבודתו לא תטה ממנו כלל. ולהיות עתה ג"כ יותר מוכנת להזדווג עמו. והנה זה הפסוק הוא נאות מאד לפי המשל ולפי הנמשל. ואולם האותותו לפי המשל הוא כי ממנהג החושקים הוא להתחבר יחד במקומות הנסתרים כמו חגוי סלע וסתר המדרגה ושם יחשוק ראשונה לראות מראיה ולשמוע קולה ואחר כן יתעורר להתחבר עמה. ובזה יאמר עתה מפני שלא נשלם ביניהם עדיין מה שישלם לו בו החבור שהוא יחשוק לראות מראיה ולשמוע קולה שם. ואולם האותותו לפי הנמשל הוא שהוא יאמר אליה שבמקומות הנעלמים יצטרך שתראה אליו מה שהושג אליה באמצעות החושים עד שיעשה מזה גזרה כוללת עם ההשגות. וזכר מזה המראים והקולות לבד לפי ששני אלו החושים הם מוכנים יותר אל העיון משאר החושים. וזה מעניינם מבואר. ולזה מי שנפקד ממנו אחד מאלו החושים או שניהם הוא מעט ההכנה מאד. ושאר החושים הם יותר מוכנים בהשתמש בצרכי הגוף:

פסוק טו

אחזו לנו שועלים שועלים קטנים מחבלים כרמים וכרמינו סמדר:

מפני שבכאן מונעים אחרים מההשגה האמתית בדברים זולת ההמשך אל ההנאות הגופיות והם ההטעאות אשר יקרו מצד המחשבה והדמיון עד שנחשוב במה שהוא מקרי שהוא עצמי ונחשוב במה שהוא נמצא שהוא בלתי נמצא או הפך הנה ראוי שיוסרו תחלה אלו המונעים. וזה אמנם יהיה במלאכת ההגיון כי היא אמנם תיישיר השכל להשמר מאלו ההטעאות ולקחת הדרכים והסדרים אשר בהם יפול האמת בדבר דבר. ואמר השכל שראוי תחלה שיאחזו להם אלו המונעים פן ישחיתו מה שישתדל בהשגתו וכבר יקל להם השחתתו מפני שהם עדיין בתחלת ההשגה. ואמר ממשל שיאחזו להם אלו השועלים אשר הם ואם הם קטנים הם מחבלים כרמים וישחיתום מעשות פרי כל שכן שצריך להם האחז אלו השועלים מפני שהכרם אשר להם הוא סמדר רצוני שכבר התחיל להוציא פריו הוצאה חלושה ולזה ישחת בפחותה שבסבות:

פסוק טז

דודי לי ואני לו הרועה בשושנים:

אמרה שהוסרו אלו המונעים ג"כ. ולזה תהיה היא לדודה בלי מונע ודוחה לו. וקראה אותו רועה בשושנים לפי שאחר שהוסרו כל אלו המונעים הנה דרכו שיהיה נזון במה שהוא בכח הפרי והזרע אשר יכוין אליו והם הצורות הדמיוניות כמו שקדם זה לא היה אפשר לו:

פסוק יז

עד שיפוח היום ונסו הצללים סוב דמה לך דודי לצבי או לעופר האילים על הרי בתר:

להעיר על חוזק השמעה אליו והיות תשוקתה להשלימו כפי מה ששאל ממנה להשלימו. אמרה לו שבעוד שיפוח רוח היום ונסו הצללים אשר בלילה ישתדל בתכלית החריצות לעלות על הרי בתר כי כבר יסור חשך הסכלות ויחל אור החכמה להראות לפי שעמהם הכלים אשר בהם אפשר לה להשיג השלמות אחר שכבר הוסרו המונעים ולזה צריך להם שיתחילו בעיון בדברים הקודמים בסדר. והנה רצה באמרו הרי בתר הרי החלוקה וההפשטה והם החכמות הלמודיות. וזה כי בהם הפשט במאמר מה שאינו מופשט במציאות. ואולם הוציא זה בלשון רבים להיות החכמות הלמודיות רבות:

והנה הוציא החכמה הטבעית בלשון יחיד ואמר אלך לי אל הר המור ואל גבעת הלבונה להיות החכמה הטבעית אחת ואם היא בעלת חלקים רבים. ולהיות לה נושא מיוחד והוא הנמצא המשתנה יחס אותה לבשמים מיוחדים. ואולם התיחסה לבשמי' הוא כי רוב מופתיה הם מופתי ראיה רצוני שהם לקוחים ממה שנריח בדברים הטבעיים מהעניינים המאוחרים. וזה כי מהם נקח ראיה אל הדברים הקודמים:

ואולם חכמת האלהות הוציא אותה בלשון רבים ולא יחסה אל בשמים מיוחדים מפני רבוי הדרושים המתחלפים אשר בחכמת האלהות. וזה כי לה העיון בראשיות המופת ובהתחלות המאמרות העשרה ובהתחלות משיגיהם ובהתחלת העצם ובמהות נושאי החכמות הפרטיות ובכלל הנה דרושי זאת החכמה וחלקיה רבים. וזה מבואר למי שעיין בזאת החכמה וראה הדרושים אשר מנה ארסטוס בה. ואין הענין בחלק זאת החכמה כמו הענין בחלקי החכמה הטבעית. וזה שחלקי החכמה הטבעית הם בצד שקצתם מקיפים כאלו תאמר שהחלק הראשון הוא היותר כולל ויעתק בזה האופן מהכולל אל היותר מיוחד ואין הענין כן בחכמת האלהות. ולזה היתה חכמת האלהות רבות לרבוי דרושיה. והנה יחסה אותה לבשמים מיוחדים לפי שזאת המלאכה תחקור בנמצא המוחלט לא בנמצא מיוחד. זהו מה שנראה לנו בענייני אלו ההרים והוא נאות מאד לפי הלשון ולפי

הענין. והנה המשיל החכמות בכלל בהרים לפי שהם גבוהות מאד לא יתכן העלייה עליהם כי אם בקושי גדול:

פרק ג

פסוק א

על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי בקשתיו ולא מצאתיו:

הרצון בזה שעם היותה בחשך הסכלות בקשה לחקור בשלמות התכליתי שאהבה נפשה לחוזק תשוקתה בו ולא מצאה אותו ולפי שהוא בלתי אפשר שיגיע התכלית אם לא בסדר הראוי:

פסוק ב

אקומה נא ואסובבה בעיר בשוקים וברחובות אבקשה את שאהבה נפשי בקשתיו ולא מצאתיו:

הרצון בזה שבשום השתדלות לא תוכל שתמצא אותו עתה אבל ראוי שיהיה זה ממדרגה למדרגה ובסדור הראוי:

פסוק ג

מצאוני השומרים הסובבים בעיר את שאהבה נפשי ראיתם:

ראוי שתדע שהחושים הם השומרים כי הם הושמו בגוף הבעלי חיים לשמירה וזה מעניינם מבואר למעיין בזה הספר. והנה אמרה מצאוני לפי שאין מדרך המדינה לבקשם אבל הם יוציאוהו ויפגעוהו בו כאשר תגיעו רשמי המוחשים בחוש המשותף עם מנוחת החושים כי אז יגיעו אלו הרשמים אשר בחוש המשותף לו אל הדמיון וזה הפועל לא יגיע אל הדמיון מה שהתמידו החושים להיותם טרודים במוחשים. ומפני זה ראוי שיאמר מצאוני. ושאל אותם אם ראו את שאהבה נפשו לפי שכל מה שיגיע אל הדמיון הוא מגיע אליו מן החוש וזה כולו להורות על חוזק החשק בדרישת זה השלמות:

פסוק ד

כמעט שעברתי מהם עד שמצאתי את שאהבה נפשי אחזתיו ולא ארפנו עד שהביאתיו אל בית אמי ואל חדר הורתי:

אמרה שלחוזק תשוקתה הנה שכמעט הסכימה שלא לעבור מהם עד שתשיג מבוקשה. ואמרה שאם יקרה שתאחזהו ותמצאהו הנה לא תעזוב אותו עד שתביאהו אל בית אמה ואל חדר הורתה והוא הכח הזוכר כי הוא בית אוצר ענייני המוחשים ושם המדרגה האחרונה ממדרגות הנפש המרגשת אשר היא אמו והורתו:

פסוק ה

השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ:

בעבור רוב החשק לבקשת התכלית באה השבועה בכאן לקחת מיני העיון על סדרם פן יהרסו וימנע מהם התכלית ולזה חוייב שיתחילו העיון בחכמות הלמודיות עם היות החשק בטבעיות ובאלהיות יותר:

זהו הפירוש הנאות בזאת הפרשה לפי מה שנראה לנו. ואין המכוון ממנו זולת ההשבעה אשר היתה לשמור מההריסה. ולזה הקדים לספר תשוקתה לדרוש ולכנס ראשונה בשלמות האחרון עד שהשתדלה בזה בכל אופני ההשתדלות ולא השיגה דבר:

ואולם לפי הבאור השני אשר זכרנו הנה יתחיל מראש זאת הפרשה לספר חקירתה בחכמת הלמודיות ויהיה ביאור הפרשה לפי מה שאומר:

אמרה בהיותי בחשך הלילה על משכבי והוא חשך הסכלות בקשתי מעצמי זולת העיר בחושי' לבקש ההתחלות הצריכות אל השכל ממני באלו החכמות הלמודיות אשר ההשתדלות עתה בהם ולא מצאתי. ואמנם אמר זה לפי שרבים יחשבו שאלו ההתחלות לא נצטרך אל החוש בעמידה עליהם כאלו תאמר ההקדמה האומרת שהדברים השוים לדבר אחד בעינו הם שוים ושהכל הוא יותר גדול מהחלק ושאר ההקדמות הדומות לאלו אשר נבנו עליהם הרבה מהדרושים הלמודיים. אלא שזה הענין כשיעויין בו יראה שהוא בטל. וזה שאלו המושכלות הראשונות באלו החכמות הלמודיות לא ימנע הענין בהם מאחד משני דברים. אם שיהיו עמנו מעת שנוצרנו אם שנקנה אותם. ואם היו עמנו מעת שנוצרנו הי' בלתי אפשר שנקנה מושכל אחר. וזה כי השכל אמנם היה אפשר בו שיהיה מוכן להשיג המושכלות כלם מפני היותו משולל מכולם כמו שהתבאר בספר הנפש וזה דבר מבואר הבטול. ואם היה שנקנה אותם הנה אם שנקנה אותם מהחוש והדמיון או מהשכל לפי שכל למידה ולמוד יצטרך אל ידיעה קודמת כמו שהתבאר בספר המופת. ושקר שנקנה אותם מהשכל לבדו. שאם היה הדבר כן היו נקנות בהיקש מהקדמות יותר ידועות מהם ויותר קודמות ותהיינה המושכלות הראשונות בלתי ראשונות וזה שקר וכזב. הנה אם כן לא [יתכן] אלא שיהיו נקנות מהחוש והדמיון כמו הענין בשאר המושכלות הראשונות אלא שלקלות הגעתם אלינו מהחוש להעדר אל הצורך בהם אל ההשתנות לא נדע מתי הגיעו לנו מהחוש ונחשוב שתהיה הגעתם אל השכל בזולת חוש:

ואמרה שהיא סבבה בעיר לבקש אם תמצא אלו ההתחלות מעצמה בזולת חוש. וכאשר ראתה שלא מצאה זאת מעצמה שאלה החושים כשמצאתם אם השיגו דבר יעזור אותה למציאות אלו ההתחלות:

ואמרה כי לקלות ההגעה מהחוש מה שיצטרך באלו ההקדמות לפי שלא יצטרך בו השנות כמעט שלא הסכימה לעבור מהם עד שמצאה בשלימות כל מה שיצטרך אל השכל באלו ההקדמות:

ואמרה שמה שאחזה אותו מהם לא עזבה אותו כדי שלא תקרה בו השכחה עד שהביאה אותו אל כח הזוכר שהוא בית אמה וחדר הורתה. ואפשר ג"כ שאמרה אחזתיו ולא ארפנו לרוחק המצא השכחה באלו המוחשים אשר ילקחו מהם ההקדמות הראשונות האלו. והנה לא יהיה בזאת הפרשה לשכל קנין שום שלמות בעין אבל הכנע ההתחלות אשר יעשה מהם השכל ההקדמות הראשונות בחכמת הלמודיות. ואולם אופן ההשבעה בכאן הוא שעם חוזק החשק לבקשת התכלית השביעה בנות ירושלים שלא יהרסו להשתדל בו תחלה אבל יהיה הכנסם בחקירה מהנמצאות בסדור הראוי להשתדל בו ולזה חוייב שיתחילו הדרישה בחכמות הלמודיות:

פסוק ו

מי זאת עולה מן המדבר כתימרות עשן מקוטרת מור ולבונה מכל אבקת רוכל:

אחר שהגיע להם שלמות המדות ושלמות הבחינה בין האמת והשקר החל לזכור בכאן השלם השכל בחכמות הלמודיות כי הם קודמות בסדר לשאר החכמות כמו שבארנו בפתיחתינו. והיה זה ממנו עד אמרו עד שיפוח היום וגו'. וזה מסכים לכל אחד מהביאורים אשר בארנו בפרשה הקודמת. והתחיל ואמר להורות על שלמות ההשגה אשר תהיה בלמודיות. מי זאת עולה מן המדבר והוא המקום אשר לא יעבד בו לפי שלא יצטרך השתדלות רב בהגעת אלו ההקדמות הראשונות בהם. ואמר שהוא עולה ביושר כתימרות עשן לפי שבזו החכמה לבד ימצא ברובה הסדר בעיונה הולך ביושר מהקודם אל המאוחר. ולזה ימצאו ברובה המופתים המוחלטים. ואולם בזולתה מן החכמות לא ימצאו המופתים המוחלטים כי אם מעט. ואמר מקוטרת מור ולבונה מכל אבקת רוכל לפי שבזאת החכמה מה שיקרב מאד אל החכמה הטבעית והיא חכמת הככבים והיא ג"כ מיישרת לחכמת האלהות הישרה נפלאה כבר התבאר זה בראשון מספר המגישטי:

פסוק ז

הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל:

אמר שהמטה אשר לשלמה והיא אשר בה יתחבר עם חשוקתו לדרוך אל השלמות בזה העיון המבוקש הוכן לה מספר רב מהשומרים המדריכים אל היושר ושומרי' מהטעות לבל יכשלו בדבר ולזה קראם גבורי ישראל. ואולם אמר ששים על צד המשל מצד היותו מספר שלם. ולזה יעשוהו בקצת המקומות סוף החשבון אשר לעשרות. ואולם אמר זה לפי שבכאן חלק מזאת החכמה יצטרך אל השנות חזק מן החוש והיא חכמת הככבי' אשר היא פרי החכמות הלמודיות ותכליתם. ועוד כי בלקיחת המבטים המדריכים אל הנכונה בה מהקושי כבר נעלם זה מדרכה מהקודמים כמו שזכר בספר המגישטי. ולזה הקדים ואמר שכבר הוכן סביב מטת שלמה מהשומרים מה שכבר זכר אותו רצוני שכבר הכין לו הדרכים והסדרים אשר יישירוהו אל הנכונה בזאת החכמה וישמרוהו מהטעות:

פסוק ח

כלם אחוזי חרב מלומדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפחד בלילות:

ספר מענין אלו השומרים שהם מלומדי מלחמה לבטל הטעויות הנופלות בחקירה בזאת החכמה ואמר שהם הקדימו והכינו להם כלי המלחמה אשר בהם יבוטלו אלו הטעויות הנופלות בזאת החכמה קודם נפלם. וזה דבר ראוי. כי אין דבר ראוי שיבקש האדם שני הדברים ר"ל בטול ההטעאה והדרך בה יבוטל אבל יחוייב שיהיה יודע תחלה בכללות הדרכים אשר יסולקו בהם ההטעאות בזאת המלאכה ואחר ישתדל לבטלה כשתתחדש והנה כבר זכר הפלוסוף מה שבחו כח זה הענין בראשון ממה שאחר הטבע. ואולם אמרו מפחד בלילות להורות על שהסבה אשר בעבורה הוצרך להכין לו אלו השומרים היא יראתו מטעויות אשר סבת נפלם הוא החשך והסכלות אשר לנו בענייני ההם:

פסוק ט

אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון: עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלם:

דבר ידוע כי אפריון הוא המקום המיוחד לחופה ובו יתחיל להזדווג החתן עם הכלה. ואמר שהוא בנאו בנין חזק ונאה וזה שהוא עשה זה הבנין מעצי הלבנון ועשה עמודיו כסף ורפידתו זהב ומרכבו ארגמן עד שיהיה בתכלית היופי ותוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים והם כחות הנפש בכללם עד שכלם יכנעו לעבודת השכל בזה הענין ויעשו זה מאהבה ומחשק נפלא ולזה קראו בכאן מלך. ואולם אמר בזה הבנין שהוא מעצי הלבנון להעיר על שסדור זה הבנין היה מסודר מהשכל כמו שבארנו בפתיחת זה הבאור. וזה הבנין הוא לפי מה שאחשוב לקיחת הדרכים להסדרים אשר ראוי שיעויין בהם בזאת המלאכה. ואחר זה יבוקש בדרוש דרוש מה שיצטרך אל הגעת הידיעה בו לפי הדרכים

והסדרים ההם. ולהורות שזאת ההסכמה יש בה חלקים רבים והמאוחר מהם יותר נכבד מהקודם להתקרבו יותר אל החכמה הטבעית זכר תחלה כסף ואחר כן זהב ואחר כן ארגמן:

פסוק יא

צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו:

כבר הקדמנו כי הוא ימשיל כחות הנפש בכללם לבנות ירושלים ולזאת הסבה ימשיל הכחות הנפשיות אשר להם אל השכל יחס יותר חזק לבנות ציון לפי ששם בית המלך שלמה ואותו המקום הוא היותר נבחר שבכל המקומות אשר בירושלי' כי שם היה בית המקדש. ואולם אמרו בעטרה שעטר' לו אמו רוצה בו הנפש בכללה כי היא אם לכל אחד מכחותיה ורצה בזה שהיא המליכתהו על שאר כחותיה. ואפשר שנאמר שהוא קרא אמו חשוקתו מצד ינקו משדיה וזה כי הצורות הדמיוניות הם במדרגת הפועל להשגת השכל באופן מה כמו שקדם. והבאור הראשון נראה לנו יותר. ואולם אמרו ביום חתונתו הוא לפי שהוא תכלית התחברו עם חשוקתו. ואולם אמרו וביום שמחת לבו הוא לפי ששמחת השכל ותענוגו הוא השלימו במושכלות:

פרק ד

פסוק א

הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים מבעד לצמתך שערך כעדר העזים שגלשו מהר גלעד:

התחיל לספר יפיה אשר יביאהו לחשוק בה. וספר עם זה העזר אשר נעזר בה בזאת ההשגה אשר קדם זכרה ר"ל בחכמות הלמודיות ולזה היו קצת הדברים אשר דבר מיפיה לפי המשל לבד וקצתם לפי הנמשל. והנה אמרו עיניך יונים הוא לפי המשל לבד להורות על יפיה. ואמרו מבעד לצמתך הוא להורות על קשוטה וצניעותה כי הצמה הוא המסוה אשר שמה על פניה והיו נראים עיניה מתוך המסוה. וכן אמר שרקתה היה נראה כפלח הרמון מבעד לצמתה וזה כלו לפי המשל. ואולם מה שאמר בשערה הוא אצלי לפי הנמשל וזה כי אין מחק השער היפה לאשה שישובח בזה האופן. וכן הענין במה שזכר משניה. ואופן המשל בזה הוא ששער העזים שגלשו מהר גלעד הם מזדווגים ושוכבים בכללם זה על זה. וכזה יאמר שבמקומות אשר יצטרך בהם ההשגות מן החוש באלו החכמות הלמודיות כמו הענין בחכמת הככבים כי היא תצטרך אל השנות חזק מן

החוש. הנה מה שהכינה לו מזה ההשגות הוא השנות מסכים ומזדווג זה עם זה ונאות להגיע אל התכלית המכוון. ואל זה גם כן כוון לפי מה שאחשוב במה שתאר אותה מענין שניה כמו שנבאר אחר זה. והנה רמז בשער ובשנים מבין שאר חלקיה בזה ההשנות המסכים מפני כי אין בכאן בבעל חיים דבר מורגש בכמו זה הרבוי אשר לשערות ולשנים וזה מבואר בנפשו:

פסוק ב

שניך כעדר הקצובות שעלו מן הרחצה שכלם מתאימות ושכולה אין בהם:

הנה במה שיבא זכר תמורת הקצובו' הרחלים ולזה הוא מבואר שהוא ירצה בכאן הרחלים הקצובות ר"ל אשר מדה אחת וקצב אחד לכולהנה. ואמר שעלו מן הרחצה להורות על יפים. ואמרו שכלם מתאימות ירצה בו שהשנותם מסכים. ואמרו ושכולה אין בהם ירצה שאין בהן אחת שלא תעשה פרי. ובזה יאמר הוא שאלו הצורות הדמיוניות אשר תכינם לו רעיתו הם כלם מתאימות ומסכימות ההשגות ועושות פרי. וזה כי אין כל השגות אשר יגיע מהחוש בנושא אשר תחקור בו החכמה מקנה ידיעה עושה פרי כבחכמה ההיא וזה מבואר. ואפשר שנאמר שהרצון באמרו שכולם מתאימות ושכולה אין בהם שכל אחד מאלו הצורות הדמיוניות לה צורה דמיונית אחרת תזדווג עמה ואין בהם אחת שתהיה יחידה וגלמודה. או יהיה בשכולה חסרה רצוני שאין בהם אחת שתהיה חסרה מגילה אבל הם מסכימות יחד. והכל עולה לענין אחד איך שיפורש מאלו הפירושים:

פסוק ג

כחוט השני שפתותיך ומדברך נאוה כפלח הרמון רקתך מבעד לצמתך:

זה הפסוק כולו לפי מה שאחשוב להורות על יפייה המביט אותו לחשוק בה והוא לפי המשל לבד:

פסוק ד

כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים:

זה הפסוק הוא לפי הנמשל לבד. והרצון בו שמה שהמציאה אליו בזאת החכמה הוא בתכלית החוזק כמגדל דוד שהוא בנוי לתלפיות בעבור החוזק והנה אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים ולזה לא ייראו משום חולק ומטעה. וזה דבר מבואר מענין החכמות הלמודיות רצוני שלא תתכן בהם הטעאה בשום פנים באימות המגיע בהם במופתים הלמודיים:

פסוק ה

שני שדיך כשני עפרים תאומי צביה הרועים בשושנים:

מפני שהשדים הם להניק דמה מה שתשפיע בו אליו מה שתשפיע לשדים. והמשילם לשני עפרים תאמי צביה לקלות מרוצתם. ואולם אמר זה מצד חריצותה להכין אליו מה שיצטרך לו ממנה באלו החכמות. ואולם אמרו הרועה בשושנים הוא מבואר ממה שקדם בפתיחתינו. והנה זה הפסוק הוא לפי הנמשל לבד. והנה החל לשבחה מראשה וירד בהדרגה עד שדיה לפי שבזאת החכמה נעתק תמיד מהקודם אל המאוחר כשנשפוט במציאות דבר מפני דבר אחר וזה מבואר מרובה לא ימלט מזה כי אם מעט וכבר יחשב שהענין בזה בהפך בחכמות הככבים וזה כי אנחנו נשפוט בה על תמונת הגרמים השמימיים ומספרם מפני התנועות אלא שכאשר יעויין בזה יראה כי כבר נעתק בה ג"כ מהקודם אל המאוחר וזה כי תמונת כל בעל פעולה ההכרחית אליו בפעולתו היא מאוחרת מהפעולה ההיא והמשל שתמונת העין היא מאוחרת מן הראות כי היתה זאת התמונה בעבור הראות וכאשר נאמר שהגרמים השמימיים הם בזה התאר בעבור פעולתם כמו שהתבאר למי שייטיב העיון מזה הדרוש התבאר מזה שתאומותיהם מאוחרות מהתנועות אשר להן וכן מה שיעמוד מתוספת אור הירח וחסרונו על שתמונת הכדורית הנה תוספת אורה וחסרונה קודם לכדריותה כי היתה תמונתה בזה התאר כדי שיתחלף המאור ממנה ויהיה זה סבה להשתרג ממנה פעולות מתחלפות בזה העולם השפל בזה הצד ואולם מה שנעמוד מהתנועות הרמוז אליהם על סדור התנועות בכללות הוא כמו מה שנעמוד בשהכל גדול מהחלק מפני הרגישנו בזה הכל שהוא גדול מחלקו לפי שהוא מחוייב שנקנה מהאישים אשר נעמוד עליהם בחוש כל ההקדמות אשר נקנה אותם:

פסוק ו

עד שיפוח היום ונסו הצללים אלך לי אל הר המור ואל גבעת הלבונה:

אחר שכבר ספר מה שהמציאה לו באלו החכמות הלמודיות והיו אלו החכמות אינם מכוונות לעצמם אבל בעבור ההיישרה אל חכמת הטבע וחכמת האלהות אמר השכל כי בעת שיחל לסור חשך הלילה והוא משל לסכלות ישתדל לחקור בחכמה הטבעית ובעבור שכבר יצטרך לו בכלל זאת החכמה עזר רב מחשוקתו התחיל השכל להעירה על זה ובקש ממנה העזר אשר יצטרך אליו ממנה והנה כבר התבאר במה שקדם למה ייחס זאת החכמה להר אחד ולבשם מיוחד ר"ל החכמה הטבעי':

פסוק ז

כלך יפה רעיתי ומום אין בך:

אמר ממשבח אותה ממה שהמציאה אליו מהחכמות הלמודיות שכולה נמצאת בהם יפה בלי מום ודופי וזה אמנם היה אפשר בחכמות ההם למיעוט הסתבכותם בחמר:

פסוק ח

אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשורי מראש אמנה מראש שניר וחרמון ממעונות אריות מהררי נמרים:

רמז בלבנון אל השכל כמו שביארנו בפתיחת זה הבאור ורצה כי מהשכל יהיה התחלת זה החפוש אשר יהיה מן החוש בזאת המלאכה לקושי הדרך אשר בה יגיעו מהחוש מה שיצטרך אליו ממנה והנה קראה כלה לפי שזהו תחלת התחברו עמה חבור עושה פרי בעצמותו וזה כי החכמה הטבעית יהיה בה הצלחת הנפש בעצמות' ואין הענין בחכמות הלמודיות כן וזה מבואר למי שיפליג החקירה בענין השארות הנפש וכבר הרחבנו המאמר בזה בבאורינו לספר הנפש ובספר מלחמות ה' והנה אין הנה מקום זאת החקירה ולפי שדרך החקירה בחכמה הזאת לעיין תחלה בעניינים כוללים לנמצאות המשתנות מצד מה שהם משתנות והם ההתחלות הרחוקות לעניינים הטבעיים כאלו תאמר המניע הרחוק והחמר הרחוק ומשיגיהם הכוללים והם מקומות הסכנה בענין המעיין בזאת החכמה לפי שהטעות המגיע בהתחלות הוא בכח סבות המונעת בכל מה שאחר ההתחלות זכר אלו ההתחלות תחלה ודמה אותם לכללותם אל הרים גבוהים ידועים כי ראש אמנה היה הר אשר יגר ממנו הנהר אשר נקרא אמנה ואפשר שההר ההוא נקרא כן גם כן אמנה וראש שניר וחרמון הוא הר אחד גם כן קצת האנשים יקראוהו שניר וקצתם יקראו חרמון כמו שנזכר בתורה. וקרא אלו ההרים הררי נמרים ומעונות אריות למה שבהם הסכנה אם יקרה בהם הטעות כמו שבארנו. והנה רמז בראש אמנה אל המניע הראשון אשר ישפעו ממנו אל העניינים הטבעיים במו שישפעו מימי אמנה מראש אמנה ועוד כי אמנה מורה על האמת והוא מבואר שהמניע הראשון הוא סבת האמת בכל דבר זולתו כי הוא מציאת סבת הכל ומה שישים זולתו נמצא הוא סבת היותו אמת ואולם המניע הראשון אין לו סבה תשימהו נמצא ולזה היה אמת בעצמותו. וזה כי מדרגת הדברים באמת היא כפי מדרגתם במציאות כבר התבאר בראשון ממה שאחר הטבע. ובראש שניר וחרמון רמז אל החמר הרחוק כי מאלו שתי ההתחלות לבד אפשר לחקור בחכמה הטבעית כמו שהתבאר בשני מהשמע ובשלישי ממה שאחר הטבע ולזה שב וקרא אותו חרמון להורות על ההעדר הדבק בו ולא קרא אותו ראש חרמון

לבד כדי שלא נטעה ונחשוב ממשל שהיה ההעדר הוא החמר הראשון כמו שחשבו קצת הקודמים עד שהביאום זה לבטול ההוייה והדברים המוחשים. ואולם קראו ראש שניר להורות על שהוא דבר מה אלא שההעדר דבק בו וכבר הקדים לזכור תחלה המניע הרחוק ואם ידיעתו מגעת לנו באחרונה להיות הפועל קודם אל החמר:

פסוק ט

לבבתיני אחותי כלה לבבתיני באחת מעיניך באחד ענק מצורוניך:

אמר אליה שגדל חשקו בה באחת מעיניה אשר עיונה בו באלו הדברים אשר המציאה לו בחכמות הלמודיות וכן הענין באמרו באחד ענק מצוארוניך כי הצואר הוא כפל והיה המנהג שם לשום ענק אחד בכל אחד מצדדיו. ואמנם אמר זה כי לה שתי עינים העין האחד יהיה בו הקודם המגיע מהחוש קודם אצל הטבע כמו הענין ברוב החכמות הלמודיות והשני הוא הפך זה ולזה יאמר שגדל חשקו בה במה שהמציאה לו בזה האופן רצוני שיהיה הקודם אצל החוש הוא הקודם אצל הטבע:

פסוק י

מה יפו דודיך אחותי כלה מה טובו דודיך מיין וריח שמניך מכל בשמים:

אמר כמפליג מעניינה שאין בהנאות הגופיות מה שיהיה ערב כמדרגת מה שתמציאהו אליו כי הוא ערב יותר מיין וריח מה שתמציאהו אליו במה שתעתק מהעניינים המאוחרים כמו שיעתק האדם והריח אל המורח הוא יותר ערב מכל בשמים:

פסוק יא

נופת תטופנה שפתותיך כלה דבש וחלב תחת לשונך וריח שלמותיך כריח לבנון:

המשיל מה שתשפיע לו לערבותו ולמתיקותו אל הנפש לדבש וחלב. ואמר שריח שלמותיה הוא כריח לבנון להורות על שמה שתמציאהו עליו מהעניינים המאוחרים הוא בתכלית התקון והיופי כאלו היה זה הסדור מסודר מהשכל בעצמו והאמת כי השכל הוא המיישר אותה לזה:

פסוק יב

גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום:

אמר אליה שהגן אשר נתן לו לעבדו ולשמרו עד אשר יתן פירותיו הוא נעול רצוני שאין לו פתח יכנס ממנו בו להשתדל שיוציא פריו על המים והמעין אשר ישקה את הגן הוא חתום עדיין והוא שפע השכל הפועל כאמרו ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן וזהו אמרם ז"ל שלא שלטה בו עין מעולם להיות נקי מהחמר כמו שהתבאר בספר הנפש והוא מבואר שהשכל הפועל אי אפשר שישפיע לו בזה דבר אם לא קדמה ההשגה בו מן

החוש האלהי' אם לא יהיה בפליאה ועל המעט כמו הענין בנבואה והחלומות הצודקים והקסם ושם גם כן מקום עיון אם נצטרך לזה חוש באופן מה במו שזכר אבן רשד בקצורו לספר החוש והמוחש ואם אפשר זה המין מן ההשפעה בדברים העיוניים וכבר אמרנו בזה בבאורינו לקצור בן רשד. והנה איך שיהיה הענין הנה הסדור הטבעי בזה והוא אשר יהיה על הרוב ואשר יהיה בבחירתינו הוא שילקה הענין מן החוש תחלה ועם ההשגות יעשה ממנו השכל גזרה כוללת ואולם האופן השני מההשפעה הנה היה שיהיה באלו העניינים העיוניים אינו מיוחס להשתדלותינו:

פסוק יג

שלחיך פרדס רמונים עם פרי מגדים כפרים עם נרדים: נרד וכרכום קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מור ואהלות עם כל ראשי בשמים:

להורות על הכללות אשר באלו העניינים אשר ישאל ממנה תחלה בא המאמר באלו שני הפסוקים במה שמורה על כללות וערוב ענין עם ענין ולזה אמר פרדס רמונים עם פרי מגדים כפרים עם נרדים עם כל עצי לבונה עם כל ראשי בשמים ואמר אליה שמה שאפשר לה שתכין לו באלו העניינים הכוללים הוא טוב מאד ועשה פרי וערב לשכל בערבות אלו העניינ' שזכר לחוש:

פסוק טו

מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון:

אמר שמה שישפיעהו אליו הוא טוב מאד להשקות הגנים לתת פרים ושהבאר ההוא הוא באר מים חיים אשר לא יכזבו מימיו. ואולם אמרו ונוזלים מן לבנון ירצה בזה שזאת ההשפעה נכונה מאד ומסודרת מהשכל. והעיר עוד בזה על ההתמדה והקיום וזה שהמים אשר מוצאם מן ההרים הם יותר מתמידים להתחבר שם סבות הוייה המים כמו שנתבאר בספר האותות וכאלו אמר שהיא מוכנת להשפיע אליו מה שיצטרך לו בזאת החכמה בלי ספק עד שהגיע לו השלמות:

פסוק טז

עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני יזלו בשמיו יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו:

זה הפסוק הוא לפי המשל ולפי הנמשל ואולם היותו לפי המשל כי רוח צפונית מונעת בעצמותה גדול הצמחים לקרירותה ויבשה ורוח הדרומית עוזרת בעצמותה אל גדול הצמחים לחומה ולחותה וכאלו אמר התעוררי רוח צפונית וסורי ובואי רוח דרומית הפיחי לגני להזיל בשמיו. ואולם היותו לפי הנמשל הוא כי הצפון הוא שמאל והתימן הוא ימין ואמר להסיר מה שיטעה באלו ההתחלות שיסור מה שיטה מנתיב האמת ויבא

מה שידריך למצוא האמת והוא הימין. ולא אמר ככה בחכמות הלמודיות למעוט המצא שם אלו הטעויות. והיא השיבה לו שכבר הכינה לו מה ששאל ממנה ולזה אמרה יבא דודי לגנו כי כבר ימצא הפתח שהיה סגור פתוח בדרך שיוכל לאכול פרי מגדיו במה שישפיעהו אליו השכל הפועל:

פרק ה

פסוק א

באתי לגני אחותי כלה אריתי מורי עם בשמי אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי אכלו רעים שתו ושכרו דודים:

השיב אליה כי כבר עשה מה שכוון אליו והוא השגת אלו ההתחלות והמשיגי' הכוללים אשר אפשר לו החקירה עליהם תחלה כאלו תאמר החומר הרחוק והמשיגים הכוללים אשר אפשר לו החקירה לנמצאות המשתנות במה שהם משתנות כי השגת אלו קודמת בהכרח לסדר להשגת המניע הרחוק כמו שהתבאר למי שעיין בחכמה הטבעית. והנה הוציא ענין השגתו בענין מורה על ערוב וכללות מצד ענין הכללות אשר באלו ההשגות ולזה אמר מורי עם בשמי יערי עם דבשי ייני עם חלבי. ואמר להורות על ערבות מה שכבר השיג אותו מזה הדרוש שיאכלו עמו הרעים והדודי' אשר אפשר להם זה והם בעלי שכל ואמנם אמר זה להורות על התשוקה אשר בטבע למי שהשיג דבר מה להשפיע לזולתו וכאלו זה הוא אחד מהמיישירים אל הגעת זאת ההשגה עם מה שבה מהקושי עד שכבר טעו בה כל הקודמים מהפילוסופים אשר הגיעו דבריהם לארסטוס כמו שנזכר בראשון מהשמע ובשני ממה שאחר הטבע והנה הטעות אשר היה להם בזאת ההתחלה היה הסבה אל שטעו בכל מה שאחר ההתחלות:

פסוק ב

אני ישינה ולבי ער קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל קווצותי רסיסי לילה:

בעבור שהוא יחקור בהשגת המניע הראשון אשר בה מהקושי העצום מה שכבר התבאר והיו בזאת ההשגה ובמה שידמה לה מהחקירות העמוקות אשר בחכמה הטבעית מונעים רבים לדקות אלו ההשגות בעצמם ולקושי השגת מה שיצטרך להם מהחוש לרבוי הצטרכם אל החוש עד שנקח ממנו הקדמות מועילות לאותם החקירות בכל מה שיצטרך לבאר בהם ולזה יקרה במי שיחקור בכמו אלו החקירות שכאשר יהיה קרוב להשגת הדרוש יבצר ממנו קצת מה שיצטרך אליו מהדרוש ויעלם ממנו הדרוש

גם יקרה לו הלאות בהם לקושי העניינים ויוצץ אליו האמת פעם ויעלם פעם ומפני זה הוצרכו תנאים רבים למי שעיין בחכמת הטבע כמו שאמרו ז"ל הנה זה החכם בזאת הפרשה להורות על אלו המונעים ועל ההשתדלות בהסרתם כפי היכולת וזה אמנם יהיה כשיכנעו כחות הנפש אל השכל הכנע נפלא עד שלא תמנע פעולתו בסבתם וזה בתכלית הקושי. וזכר תחלה אלו המונעים וביאר שהם מצד החושקת ומצד החושק בה מצד דבקותו בחומר. ולזה אמרה זאת החשוקה אף על פי שרצונה ולבה היה ער להפיק רצון דודה כפי היכולת הנה היא היתה ישינה מצד עומק אלו העניינים ומה שיש מהקושי במה שתצטרך שתכינהו אל השכל בזאת החכמה עד שקראה דודה והיא נתעצלה לקום ולפתוח לו. והנה קרא אותה תמתי להיות ההכרח שתתחבר אליו תמיד עד שתכין לו מה שיצטרך אליו בדרוש דרוש ותהיה כל כונתה לעבדו. ואולם אמרו שראשי נמלא טל קווצותי רסיסי לילה הוא לפי המשל ולפי הנמשל. אמנם היותו לפי הנמשל הוא שהוא יאמר אליה שהוא כבר החל לקבל השפע מהשכל הפועל במה שיחקור בו ויצטרך אליו עזר ממנה להשלים מה שיבצר לו בו מצד שלא הוכן לו ממנה מה שיישירהו אליו:

פסוק ג

פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה רחצתי את רגלי איככה אטנפם:

זה הפסוק הוא לפי הנמשל ובא להעיר העצלה אשר לה בהכרח על עשיית מה שבקש דודה ממנה מצד קושי ההגעה במה שתצטרך אליו מהחוש אל זה והיות הצורך בזה אל דודה רצוני שיישירה אל מה שתצטרך אליו ממנה ובאיזה אופן ישלם לה זה עד שתכין אליו מה שיצטרך לו ממנה בדרוש ההוא:

פסוק ד

דודי שלח ידו מן החור ומעי המו עליו:

אמרה שכאשר שלח ידו מן החור והוא הפתח הקטן אשר לו בזה המבוקש ועזר אותה והיישיר אותה אל הצד אשר בו ישלם לה הכנת מה שהוא צריך אליו מן החוש הנה היה לבה הומה עליה לחוזק חשקה למלאות תאוותו. והנה פירשנו מעי ולבי על דרך ותורתך בתוך מעי:

פסוק ה

קמתי אני לפתוח לדודי וידי נטפו מור ואצבעותי מור עובר על כפות המנעול:

אמרה שהיא קמה לפתוח לדודה רצוני שכבר הכינה לו מה שיצטרך אליו בזאת המבוקש וזהו אמרה וידי נטפו מור ואצבעותי מור עובר:

פסוק ו

פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר נפשי יצאה בדברו בקשתיהו ולא מצאתיהו קראתיו ולא ענני:

אמרה אף על פי שכבר פתחה לו הנה דודה סבב ועבר והעלימו הטבעים ממנו מה שהיה מושג אליו קודם מזה המבוקש ולזה כי לעומק הענין ולקושי הכנע כחות הנפש אל השכל ההכנע הראוי באלו השגות יקרה לו זה בהכרח. ואולם אמרה נפשי יצאה בדברו הרצון בו לפי מה שאחשוב בעבור דברו אליה מה שדבר והוא קראו שתפתח לו גודל חשקה להפיק רצונו ולזה יצאה נפשה לשוטט ולבקש אנה ואנה אם תמצאהו:

פסוק ז

מצאוני השומרים הסובבים בעיר הכוני פצעוני נשאו את רדידי מעלי שומרי החומות:

כבר קדם מי הם אלו השומרים ואמרה שהם הכוה פצעוה לפי שבהשתמש החושים בפעולותיהם תמנע פעולתה כמו שהתבאר בספר הנפש ואלו הם המכות והפצעים רצוני מנעם אותה ממה שתכוין והם ג"כ המונעים אל השכל וזה כי מצד היות הנפש אחת לא תוכל להשתמש בשתי אלו הפעולות יחד וזהו אמרה נשאו את רדידי מעלי וזה כי הרדיד והעדי אשר קשטה עצמה להתחבר עם דודה הוסר מצדם:

פסוק ח

השבעתי אתכם בנות ירושלם אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני:

אמרה זה להעיר שהיא תשתדל בכל עוז שיכנעו כל כחות הנפש אל השכל ההכנע הראוי לפי מה שיחקור בו עתה ואמרה להם שהיא חולת אהבה לחוזק החשק אשר לה להפיק רצון דודה:

פסוק ט

מה דודך מדוד היפה בנשים מה דודך מדוד שככה השבעתנו:

זהו כולו על צד הנמשל לספר בשבחו וחוזק שלמותו עד שיכנעו כל כחות הנפש אליו מאהבה תכלית ההכנע:

פסוק י

דודי צח ואדום דגול מרבבה:

אמרה שהוא צח ואדום על דרך משל להעיר על יופיו. ואולם אמרה דגול מרבבה הוא לפי המשל ולפי הנמשל. אולם היותו לפי המשל הוא להורות על שהחיל אשר ימשול בו וינהיגהו הוא מספר רב וזה להורות על גדלו להיותו כמו המלך הגדול אשר יקבצו

אליו אנשים רבים. ואולם לפי הנמשל הנה הרצון בו שהקבוץ אשר יתקבץ אליו וישיגהו הוא רבוי נפלא יותר מרבבה וזה כי הרבוי הוא לבלתי תכלית:

פסוק יא

ראשו כתם פז קווצותיו תלתלים שחורות כעורב:

זה הפסוק הוא להורות על יפיו ושלמותו והוא לפי המשל לבד:

פסוק יב

עיניו כיונים על אפיקי מים רוחצות בחלב יושבות על מלאת:

זה הפסוק הוא לפי המשל ולפי הנמשל. אולם לפי המשל הוא להורות על יפיים וזה כי עיני היונים אשר הם על אפיקי מים הם יפים לפי שהמים הם ממה שייפו כלי הראות והם נאותים לטבעו כי הראות יהיה בלחות מימיי והוא הלחות הכפורי ובשאר הלחות אשר בעין וכן רחוץ בחלב הוא מייפה אותם ומטיב הראות. והיותם יושבות על מלאת ר"ל על שלמותם שלא תהיינה בולטות ולא שוקעות יותר ממה שראוי הוא ממה שיהיה זה האבר בו יותר יפה וראותו יהיה יותר טוב כמו שהתבאר בספר ב"ח. ואולם לפי הנמשל הוא מעיר על עיני השכל אשר בתכלית השלמות להשיג מה שיוחס אליו השגתו וזה כי אלו העניינים כולם כמו שזכרנו הם עוזרים כולם על טוב הראות:

פסוק יג

לחייו כערוגת הבושם מגדלות מרקחים שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר:

בעבור כי הלחיים והשפתים ישתמשו בהם בעת לקיחת המזין להחזיק במזון אשר יקבל המשיל מה שיקבל בו השכל זה השפע לערוגת הבושם אשר בגן שיגדלו בו מיני הבושם אשר יעשו בהם המרקחים ולשושנים אשך הם נוטפות מור עובר וזה להעיר על ההכנה אשר לו לקבל המושכלות ואפשר שנאמר כי אמרו שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר יהיה חסר בי"ת וירצה בו שבשפתותיו ימצאו תמיד השושנים אשר בכח אלו המושכלות אשר יכווין אליהם ולזה יאמר נוטפות מור עובר. ואופן המשל בזה מבואר ממה שקדם בפתיחת זה הבאור:

פסוק יד

ידיו גלילי זהב ממולאים בתרשיש מעיו עשת שן מעולפת ספירים:

בעבור שהשכל יחלק אל מעשי ועיוני כמו שהתבאר בספר הנפש נאה לשבח אותו בזה הפסוק בכל אחת מאלו הפעולות. והנה היה הרמז בידיו אל השכל המעשי לפי שהידים הם היותר מיוחדים שבכלים והיותר שלמים לעשות כל המלאכות המעשיות. ואמרה על צד המשל שזה הכח הוא ממנו בתכלית היופי כיופי גלילי זהב הממולאים בתרשיש.

והיה הרמז במיעיו והוא לבו אל השכל העיוני ואמרה על צד המשל שזה החלק היה ממנו בתכלית היופי. והנה המשילה אלו הכחות גם כן לדברים קשי ההפסד להעיר על נצחיות השכל:

פסוק טו

שוקיו עמודי שש מיוסדים על אדני פז מראהו כלבנון בחור כארזים:

בעבור שהשוקים יהיו עליהם עמידת הבעלי חיים כמו שיסמוך הבית על העמודים אמרה להעיר על קיום אלו העמודים והיסודות אשר קיומו בהם והוא השכל הפועל אשר בו ישוב נצחי שהם כעמודי השש מיוסדים על אדני פז שהם רבי הקיום. ואמרה להורות על יפיו והמעלה אשר לו בנפש כי מראהו כלבנון והוא בית המקדש שהיה כתכלית היופי והיתה לו פעלה גדולה בנפש או היה הרמז בזה ליער הלבנון שהיו שם עצים יפים ונבחרים מאד. ואולם אמרה בחור כארזים הנה הרצון בו שכמו שהארזים היו נבחרים מבין שאר העצים ביפים וגדולם כן הוא נבחר מבין שאר כחות הנפש:

פסוק טז

חכו ממתקים וכלו מחמדים זה דודי וזה רעי בנות ירושלם:

ראוי שתדע שההדרגה בספורה שבחי דודה מראשו וירדה בהדרגה להורות על שהשגתו היתה במה שהשיג דבר מהקודם אל המאוחר ולפי שבכאן לשכל אופן אחר מהשגה ר"ל שיעתק בה מהמאוחר אל הקודם כמו הענין ברוב החכמה הטבעית אשר דרישתה עתה בהגעתה אמרה שמה שישיג השכל בזה האופן הוא בתכלית המתיקות והערבות. והנה המשילה זאת ההשגה לחך לפי שבחך נעתק מהטעם אל ידיעת עצם המוטעם. ואפשר שנאמר שהרצון באמרו חכו ממתקים שבחכו ימצאו המזונות המתוקים מאד וזה כי הערבות אשר במושכלות הוא נפלא מאד. והנה הביאור הראשון יותר נאות. ואמרה וכלו מחמדים הרצון בו שאין בו דבר שלא יהיה נחמד וחשוק מאד ולזה ראוי שיחמדוהו כל כחות הנפש וישתדלו בעבודתו:

פרק ו

פסוק א

אנה הלך דודך היפה בנשים אנה פנה דודך ונבקשנו עמך:

זה על צד הנמשל להורות שכל כחות הנפש כבר נכנעו לעבודת השכל הכנע שלם ולזה חשקו כולם לבקשו:

פסוק ב

דודי ירד לגנו לערוגות הבשם לרעות בגנים וללקוט שושנים:

אמרה שדודה ירד לעבודת גנו להוציא הבושם אשר בו בכח אל הפועל והם המושכלות ולזה ישתדל לרעות בגנים האחרים ללקוט שושנים מהם והוא מה שיקנה אותו מן המוחשים בזה הדרוש אשר ישתדל עתה בהשגתו ר"ל המניע הראשון באמצעות החוש והדמיון והכח הזוכר ולזה יצטרך שיעזר על זה מכחות הנפש בכללם וישתדלו בכל עוז שלא ימנעהו מפעולתו:

פסוק ג

אני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים:

כבר קדם שקודם זה היה לשכל מונע באלו ההשגות מפני שני דברים. האחד מפני קושי היות חשוקתו לו ר"ל קושי הכנתה לו מה שיצטרך אליו בהשגתו. והשני מפני קושי היותו לו אבל יעלימו הטבעים הגופיים ממנו האמת אחר שהתחיל להשקיף בו להיות בהתבודדות אשר יצטרך אליו אל השכל באלו ההשגות משאר כחות הנפש מהקושי העצום. ומפני זה זכרה עתה שכבר הוסרו אלו המונעים אשר ימנעו היותה לו והיותו לה לפי שסבתם כמו שקדם בלתי הכנע כחות הנפש אל השכל בשלמות לפי מה שיצטרך בזאת ההשגה. ואולם קראה אותו רועה בשושנים כי מצד רעותו בשושנים יצטרך אליה. והנה אופן המשל בזה מבואר ממה שקדם:

פסוק ד

יפה את רעיתי כתרצה נאוה כירושלם איומה כנדגלות:

אחר שהוסרו ממנו אלו המונעים והכינה לו חשוקתו מה שיצטרך אליו בדרוש אשר החקירה בו עתה החל לשבח אותה באלו העניינים. ואמר שהיא יפה מאד לפי שכבר התקשטו כחות הנפש בכללם קשוט שלם. והמשילה לתרצה שהיתה עיר יפה מאד עד שליפיה היתה עיר מלוכה כמו שנזכר במלכים וכן הענין בירושלים. ואולם אמר איומה כנדגלות הוא להורות כי מה שתשיגהו ואם הוא פרטי הוא רוחני מאד כבר הופשט ממנו הרבה מהמשיגים ההיולאנים ובפרט במה שנקחהו מהכח הזוכר ולזה אמר שהיא נוראה כמו הכחות השכליות אשר ישיגו הרבוי והקבוץ הבלתי בעל תכלית לא שהיא נדגלת על זה האופן אבל לה מדרגה נפלאה מהרוחניות כמו שהתבאר בספר החוש והמוחש. ואפשר שנאמר שהרצון באמרו איומה כנדגלות שהיא נוראה כמו החיילות הנדגלות ר"ל אשר להם נס ומנהיג כי הם יכוונו כלם לכונה אחת בהסכמה ולזה יהיה זה החיל נורא וכן הענין בה עם שאר כחות הנפש כי שאר הכחות כבר התקשטו הקשוט

הראוי ונכנעו אל עבודת השכל ולזה הם כולם בהסכמה אחת בזה הפועל אשר תכוין אליו זאת החשוקה והנה זה הבאור האחרון נאות יותר מן הראשון לפי מה שאחשוב:

פסוק ה

הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבוני שערך כעדר העזים שגלשו מן הגלעד: שניך כעדר הרחלים שעלו מן הרחצה שכלם מתאימות ושכולה אין בהם:

אמר זה להורות על חוזק חשקו בה כאלו יאמר שיופי עיניה ירהיבוהו ויוסיפו חשקו בה וספר בשבחיה במה שהכינתהו לו בזה הדרוש ובכלל במה שהכינתהו לו בהשגת החומר הרחוק והמניע הראשון והמשיגים הכוללים לנמצאות המשתנות במה שהם משתנות. ולזה אמר שערך כעדר העזים שגלשו מן הגלעד שניך כעדר הרחלים וגו' רצוני שכבר הכינה לו באמצעות החוש באלו ההקדמות אשר יצטרך אליהם באלו החקירות השנות מסכים ונאות וכבר התבאר אופן המשל בזה במה שקדם:

פסוק ז

כפלח הרמון רקתך מבעד לצמתך:

זה הפסוק לפי המשל לבד להורות על יפיה וצניעותה. והנה בסדור שבחיה נעתק בזה המקום מהקודם ולא עברו שבחיה למטה מראשה בהדרגה כמו שעשה בהשגה הקודמת לפי שזאת ההשגה נעתק בה מהקודם בצד מה ר"ל העיון בחכמה הטבעית וזה כי מה שהקדימו החקירה עליו הם קודמות באופן מה לענייניים אשר תהיה החקירה בהם אחר זה כי הדברים הכוללים אשר הקדימו החקירה עליהם קודמים לדברים המיוחדים אם הקדימה ההיולאנית כמו הענין בחומר הרחוק אם הקדימה אשר על דרך הפועל והצורה והתכלית כמו הענין במניע הרחוק לפי מה שהתבאר בספר שאחר הטבע. ולא עברו שבחיה למטה מראשה שלא יהיה העתקם אל המאוחר רצוני במה שיחקור בדבר דבר מהדברים הטבעיים המיוחדים אל השגתם מהחוש אל הדברים המאוחרים והם המקרים והמשיגים כמו שיבא המאמר בזה במה שאחר זה:

פסוק ח

ששים המה מלכות ושמנים פילגשים ועלמות אין מספר:

ראוי שתדע כי כחות הנפש הם בכללם על שלשה פנים. מין ראשיי. ומין מכין והוא ראשיית מה. ומין בלתי ראשיי ובלתי מכין. והוא מבואר שמספר הכחות הנפשיות אשר בבעל חיים הם רבות מאד עם שבכל אבר פעולה מיוחדת לו עם זה תנועות מה וכח זן ומגדל ומושך ומחזיק ודוחה וזולת זה מהכחות אשר אי אפשר לאבר מהאברים שימנע מהם אם לא יהיה בסבת חולי או חסרון ביצירה. וכאשר נתן לכל פעולה מהם ולכל כח

מהכחות ולכל תמונה מהתמונות כח נפשו תסודר ממנו יהיו הכחות הנפשיות רבים בלי ספק וזה מבואר למי שעיין בנתוח עיון מעט. וזה כי העצלי' רבים ולכל אחד מהם תנועות רבות בליפים מתחלפים. ובכלל הנה לכל דבר מאלו הדברים כלי מיוחד וכח נפשי מיוחד לפי שאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות ראוי שלא יסודר מכלי אחד מצד מה שהוא אחד רק פעולה אחת שאם היה אפשר זה היה לחמר האחד יותר מצורה אחת וזה מבואר הבטול. והנה דמיון המכין מאלו הכחות הם כמו הפה והאצטומכא שיכינו אל הכבד המזון אשר אפשר לו שישנהו וישיבהו דם. והכבד הוא גם כן מכין באופן מה במה שישלחהו אל הלב מהדם להשלים הוייתו בלב ולהשתלח מהלב אל שאר האברים דרך הדופקים והעצבים והעצלי' אשר ישלם באמצעותם זה הפועל לפה ולאצטומכא ולכבד הנה גם כן מכינים בצד מה כי הם דדך אל הובלת הרוח היסודי אל אלו האברים אשר יגיע אליהם. ומשל הראשים באופן מה הלב והכבד במה שישלחהו מהדם אל האברים בזולת שתשלם הויתו בלב והמוח וחוט השדרה והעצב וזה שאע"פ שהראשי במוחלט הוא אחד לבד והוא הלב כמו שהתבאר בספר בעלי חיים הנה לאלו ולמה שידמה להם ראשיות מה. וכן הכחות המשיגות הן אם ראשיות אם מכינות. ובכלל הנה כל כח ישתלשל ממנו פועל לאבר א' זולתי נושאו הוא אם ראשיי אם מכין והכחות האחרונות אשר באבר אבר אשר לא יסודר מהם פועל לזולתם אינם לא ראשיות ולא מכינות. והוא מבואר שהכחות הראשיות רבות ויותר מהמה הכחות האחרונות והם אשר אינם לא ראשיות ולא מכינות. והנה המשיל הכחות הראשיות למלכות להיות להם ראשיית מה והם תחת ראש אחד והוא המלך והכחות המכינות לפילגשים לפי שהפילגש היא משרתת ולה ראשיית מה והכחות שאינם ראשיות ולא מכינות קרא עלמות כי אין לעלמות ראשיית באחד מהאופנים והנה הוא יאמר שהכחות אשר הם מלכות הם מספר רב והכחות הפילגשים הם מספר יותר רב והעלמות הם רבוי מופלג עד שיאמר לקושי המנות שאין לו תכלית:

פסוק ט

אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה כרה היא ליולדתה ראוה בנות ויאשרוה מלכות ופילגשים ויהללוה:

אמר משבח חשוקתו שהיא אחת לבד אין לה רבוי וזה כי משאר הכחות ימצא מה שיש לו רבוי באופן מה כמו הזן שהוא באבר אבר מה שיחדהו וכן הענין במה שידמה לזה. ואולם זה הכח הנפשי אשר ילך מהשכל במדרגת ההיולי הוא אחד אין רבוי בו והוא הולך מדרגת הצורה והשלמות משאר כחות הנפש זולת השכל ולזה אמר שהיא

ברה ליולדתה והיא הנפש וששאר הכחות הנפשיות והם העלמות והמלכות והפילגשים יהללוה ויאשרוה:

פסוק י

מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה ברה כחמה איומה כנדגלות:

אחר שנשלמה לו ההשגה בדברים הכוללים לנמצאות המשתנות במה שהם משתנות החל לשבח חשוקתו במה שתכינהו אליו בחקירתו בדברים הטבעיים המיוחדים כי בו מהפלא והקושי העצום וזה שהדריכה בעמידה עליהם תהיה מהדברים המאוחרים מהם והם המשיגים והמקרים. משל זה במתדמה חלקים כי כבר נעמוד על מהותם וטבעם מטעמם ומראיהם והחום והקפאם מן החום ומן הקור והתוכם מהחום או מהקור וזולת זה מהמקרים והמשיגים אשר להם כמו שנתבאר קצת זה ברביעי מהאותות וקצתו בספר החוש והמוחש וקצתו בספרי הרפואה. ומשל זה בבעלי נפש כי אנחנו נעתק מהפעולות אל מהות הכחות אשר יסודרו מהם אלו הפעולות ולא מהפעולות לבד אבל מהדברים אשר בהם יהיו אלו הפעולות להיותם יותר ידועים מהפעולות והמשל כי כבר נעתק מהמזון אל הכח הזן ומהמוחש אל החוש ומהמושכל אל השכל כמו שהתבאר בראשון מספר הנפש ושם התבאר ההכרח המביא להיות החקירה בהם על זה האופן ואחר ישוב הענין בהם סובב כמו שנתבאר שם רצוני אחר שעמדנו מאלו המשיגים והמקרים על מהות הדברים אשר יקרו להם נשוב ונעתק ממהות הדברים ההם אל כל המשיגים העצמיים והמקרים המיוחדים אשר להם באופן שלם. ולפי שבעמידה מהחוש אל אלו המשיגים והמקרים אשר יישירו אל ידיעת מהות הדברים יהיה קושי גדול ותחבולה רבה וזה שהידיעה מאיזה המשיגים ראוי שנקח ראיה על מהות הדבר הוא ממה שיקשה כי דרכה מה שיקרה בהם הטעות ונחשוב במה שהוא בלתי מיוחד שהוא מיוחד ואם לא עמדנו על המשיגים העצמיים אשר ראוי לעמוד עליהם בזאת החקירה יהיה זה סבה לטעות במהות הדברים. ולמה שהיה מהקושי בהכנת מה שיצטרך אליו מהחוש באלו החקירות אשר יחקור בהם עתה כמו שזכרנו החל לספר שבחה במה שהכינה לו מאלו החקירות והפלא אשר יהיה בזה האופן מההגעה ואמר שהשקפתה היא כמו השחר שהיא התחלת האור ואחר כן דמה אותה ללבנה ואחר כן לחמה להיות האור המגיע ממנה חלוש בהתחלת הענין אבל הוא באופן שיתחזק עד נכון היום רצוני שמה שתכינהו לו מהדברים המאוחרים באלו הדברים הוא שלם התקון עד שאפשר שיעתק ממנו אל מהות הדברים באופן שלם וגם כן הנה מצד קבלת השפע היא מזולתה תחלה

דמה אותה ללבנה שהיא מקבלת אורה מזולתה ומצד השפיעה לו מה שתשפיעהו דמה אותה לחמה ואולם אמרו איומה כנדגלות כבר התבאר עניינו במה שקדם:

פסוק יא

אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל לראות הפרחה הגפן הנצו הרמונים: לא ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמי נדיב:

אמר השכל מספר שבחיה ונפלא על שלמות מה שתכינהו לו באלו החקירות אל גן האגוז והוא בושם מיוחד ירדתי לראות בפירות הנחל רצוני אם התחילו עדיין בנתינת פריים והרצון בזה שהוא ירד בחקירות האלו אשר ישתדל עתה לחקור בהם ובא לראות אם ימצא בשום פנים הקדמות יוליכוהו אל מקום חפצו כי בזה מהקושי העצום לפי מה שזכרנו. ואמר שהוא לא ידע איך שמתהו נפשו מאלו העניינים המוחשים לרכוב במרכבות הרבוי הבלתי בעל תכלית ר"ל אל עשיית ההקדמות הכוללות אשר יוליכוהו אל הדרוש. ואולם קרא זה הכללות עמינדיב אשר הוא שם אדם להעלים הענין והוא עם זה כאלו יאמר עם נדיב ותהיה היו"ד נוספת וכבר באו כמו זה יודין נוספות בלשוננו הרבה. ואולם קרא זה הקבוץ עם נדיב לפי שזה הרבוי המתמיד הוא באלו הדברים מצד נדיבות הפועל כמו שזכר הסלוסוף ואמנם הכילות הוא מצד החומר ר"ל היות מציאות האיש בלתי מתמיד וזה כי טבע החומר חייב זה להיותו בלתי נשמע בתמידות אל הצורה המשתדלת לשמור מציאותו ונצחו אותה. ולהעיר אותנו על מה שדמו באמרו עמי נדב קרא חשוקתו בזאת הפרשה בת נדיב. והנה קרא חשוקתו בזה הפסוק נפשי לפי מה שאחשוב לרוב הצטרכות אל כחות רבים מכחות הנפש בזאת ההשגה ולפי שכחות הנפש בכללם יעזרוה וזה בהכנעם אל השכל ההכנע הראוי. ואולם יחס השגתו ההקדמות הכוללות לה להיותה מכינה לו מהחוש מה שיישירהו אל הגעתם ואולם הגעתם יהיה מהשכל הפועל במו שהתבאר בספר הנפש. ואפשר שנאמר שהוא קרא נפשי השכל הפועל כי הוא אליו במדרגת הצורה כמו שהתבאר בספר הנפש. והנה יהיה הרצון בזה שהוא לא ידע איך שמהו השכל הפועל לידיעת אלו ההקדמות הכוללות מאלו הדברים אשר הכינה לו חשוקתו כאלו נפלא על שלמות התקון אשר במה שהכינה לו עד שיוכל השכל להעתיקו מהם אל אלו ההקדמות:

פרק ז

פסוק א

שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה בך מה תחזו בשולמית כמחולת המחנים:

להיות חשוקתו עתה בתכלית השלמות האפשרי לה קראה שולמית להיותו נגזר משלמות. ואמר אליה שתשוב ותכין לו מה שיצטרך אליו באלו החקירות. ואולם הוציאו בלשון רבים ואמר ונחזה בך כאלו אמר שיחזו בה הוא והשכל הפועל, וזה כי מצד דבקותו בחומר לא יוכל להשפיע אליו השכל הפועל מה שישפיע כי אם באמצעותה. והיא השיבה מה תחזו בשולמית והרצון בזה כי אי אפשר שתכין להם באלו החקירות זולת העמידה על המקרים והמשיגים וכבר יחשב בתחלת העיון שאי אפשר שיעמדו בהם על מהות הדברים. והוא השיב כי כבר יראו בה דבר דומה למחולת המחנים ר"ל הסבוב יהיה כשתי המחנות והם הגרמים השמימיים והגרמים ההווים הנפסדים וזה כי הסבוב יהיה במצבי הגרמים השמימיים ממנו עד שפעם יקרבו אליו ופעם ירחקו ממנו וזה הסבוב הוא הסבה בסבוב אשר ימצא באלו העניינים ההווים הנפסדים אשר הוא סבת תמידותם והמשל כי כשקרב השמש אל הפיאה הצפונית גברו בה האש והאויר וכשרחק ממנה גברו בה המים והארץ וישוב הענין הולך בסבוב וזה דבר כבר התבאר בחכמה הטבעית וכאלו יאמר שאע"פ שמה שתכין אליהם הם משיגים ומקרים מאוחרים מעצם הדבר והידיעה באלו המקרים בתחלת הענין חלושה לפי שלא נודעו בסבותיהם הנה יקרה שיתהפך הענין כשיחקרו במשיגי הדבר ותשוב להיות הידיעה באלו המקרים שלמה ובכלל בכל משיגי זה הדבר לפי שכבר יעתקו אליהם מהסבות אשר להם וזה בתכלית הפלא רצוני שתהיה לנו ידיעה בעצם הדברים מפני הידיעה החלושה אשר לנו באלו המשיגים והמקרים עוד תשוב להיות לנו באלו המשיגים ידיעה שלימה מפני הידיעה אשר לנו בעצם הדברים מצדם עד שכבר יחשב שזה יהיה דבר בטל ובלתי אפשר אלא שזה אם לא היה בכאן פועל אחר בזאת ההשפעה היה לזה הספק פעם מההראות אבל לפי שבכאן פועל אחר והוא השכל הפועל הנה לא ימנע קנותינו באמצעיתו מהידיעה החלושה אשר לנו מהחוש ידיעה שלימה:

פסוק ב

מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמן:

מפני שבזאת ההשגה יעתק מהמאוחר אל הקודם כמו שבארנו נעתק עתה בספורו שבחיה מרגלה אל ראשה בהפך מה שהיה משבח אותה במה שקדם באופן ההשגות האחרות. ואמר שיפו פעמיה רוצה לומר מה שתכינהו מהמשיגים והמקרים המאוחרים ואם הם בנעלים עד שימנעוה המנעלים מהשיג אותם השגה שלמה וזה להורות על חולשת ההשגה והידיעה אשר באלו המקרים בתחלת הענין. והנה בארנו בנעלים על זה האופן על דרך של נעלך מעל רגלך. וקראה בת נדיב להתיחסה יחס מה אל הפועל הנבדל

אשר הוא הנדיב מצד היות השגתה רוחנית עד שהיא כמו ממוצעת בין הפרטי המוחש והמושכל ממנו וזה כי כבר הופשטו מהמקרים אשר לדברים המוחשים הרבה בהגיעם אליה. ואפשר שיהיה הרצון בזה כי אלו הצורות הדמיוניות אשר בה הם עלולות מהשכל אשר הוא הנדיב כי הוא יישירה אל העמידה עליהם והיא נשמעת אליו להכין אותם לו כפי היכולת ורמז בזה אל שלמות התקון אשר ימצא במה שתכינהו אליו באלו ההשגות. והנה העיר אותה עוד בקראה בת נדיב על ענין נפלא נעלם מקצת בקיאי הפלוסופים וזה כי הם חשבו כי מפני שהנפש הדמיוני' נפסדת והיא צריכה אל השכל בהגעת שלימותו עד שאי אפשר הגעתו לה מזולתה והוא שלמות לה הנה יחוייב שיהיה נפסד השכל הנקנה כי בהפסד בעל השלמות יפסד שלמותו וכבר אמרנו בהתר זה הספק בבאורינו לספר הנפש ונקצר המאמר בכאן במה שיהיה בו די בזה המקום ונאמר שאם היתה הצורה הדמיונית סבה למציאות הצורה המשכלת היה זה ספק מחויב על כל פנים אלא שאין הענין כן וזה שהצורה הדמיונית קרה שתהיה סבה באופן מה בהשגת הצורה המושכלת לא במציאותה אבל הענין בהפך וזה כי הצורה המושכלת סבה למציאות הצורה המוחשת אשר היא סבה למציאות הצורה הדמיונית וזה דבר קצת התבאר חיובו במה שאחר הטבע וזה שאלו העניינים המוחשים אי אפשר שיהיה בה הסדור והיושר המתמיד אשר בו יהיו מושכלים אם לא בשיהיו עלולים מסדור מושכל הוא שכל כמו שא"א היות הסדור והיושר בעניינים המלאכותיים אלא מפני הסדור המושכל הנמצא בהם בנפש האומן ובהיות הענין כן רצוני שאין הצורה הדמיונית סבה במציאות הצורה המושכלת הנה לא יחויב כשתפסד הצורה הדמיונית שתפסד הצורה המושכלת וזה שאין כל מה שהוא סבה בידיעה מסתלקת הידיעה בהסתלקו והמשל שכבר יודרך האדם בידיעת דבר מה מהדברים הלמודים בשנחקה לו תמונה פרטית תיישיר אותו אל זה הציור והוא מבואר שבהפסד התמונה ההיא לא יחוייב שתפסד הידיעה אשר הגיעה לו ממנו וזה מבואר עד שהאריכות בבאורו מותר. והנה קראה בכאן בת נדיב להורות על שעניינה עלול מהשכל אשר הוא הנדיב ומזה יתבאר שהוא אפשר בשכל הנקנה שיהיה נצחי עם הפסד הנפש הדמיונית. וכבר בארנו במה שאין ספק בו בבאורנו לספר הנפש ובספר מלחמות ה' שהוא מחוייב שיהיה השכל הנקנה נצחי והתרנו כל הספקות הנופלות בזה המאמר. ואמרו חמוקי ירכיך וגו' רמז אל הסבות המגיעו' מהשגתה המאוחר תחלה ואמר שסבובי ירכיה הם בתכלית היופי והתקון עם מה שבהגעת זה הסבוב מהקושי העצום:

פסוק ג

שררך אגן הסהר אל יחסר המזג בטנך ערמת חטים סוגה בשושנים:

ידוע כי הטבור הוא אשר יקח ממנו מזונו הבעל חיים תחלה ר"ל בעת הוייתו ולמה שבזאת הלקיחה אשר תקח זאת החשוקה מאלו העניינים תחלה מהחסרון כמו שקדם דמה זאת הלקיחה ללקיחת בעלי חיים הבלתי שלם הדורך אל ההוייה מזונו וזה המשל נפלא מאד למה שאנחנו בו. והוא דמה זאת הלקיחה אשר לה באלו המשיגים אל אגן הסהר אשר לא יחסר המזג והוא לפי מה שאחשוב המראה העגולה השוקעת כמו האגן אשר היא מלוטשת ולא יחסר המזג הראוי לה להרשם הצורות בה וזה כי זאת המראה בקרוב אליו תראה בו הצורה הפוכה ובהתרחק ממנו תראה בו הצורה ישרה וזה דבר מבואר מן החוש מאלו המראות השורפות כי הם בזה התאר וזה משל נפלא למה שאנחנו בו כאלו יאמר שבתחלה יגיע ממנה הענין הפוך ואחר יתיישר מצורף אל מה שהעיר בהמשילו אותה לאגן הסהר אל העגול והסבוב. ואולם היות הסהר מראה מבואר וזה כי כבר נקראו המראות סהרונים. ואולם אמרו בטנך ערמת חטים הנה דמה מה שהכינה לו לערמת חטים וזה שאע"פ שהקש אשר בו אינו מכוון בעצמו ואינו החטה בכח הצד כמו שהיתה השושנה הפרי בכח או הזרע הנה אמנם יקחו החטה אשר הוא המכוון. וכן הענין במה שהכינה לו מאלו המקרים והמשיגים וזה כי הם אף על פי שאין בהם עצם הדבר אשר יקרו לו הנה הם יד לקחת ממנו עצם הדבר כמו שקדם. ואולם אמרו סוגה בשושנים הוא להעיר על שאלו הקשים כגר נקשרו במה שידרוך אל הדרוש וזה להיותם עצמיים ומיוחדים אל הנושא אשר בו החקירה:

פסוק ד

שני שדיך כשני עפרים תאמי צביה:

כבר קדם פירושו והנה לא זכר בכאן הרועים בשושנים לפי שאין מה שתשיג באמצעות החושים מאלו הדברים דומה לשושנים כי אין העצם במקרים והמשיגים בכח על צד מה שבשושנה יהיה הפרי והזרע בכח כמו שקדם:

פסוק ה

צוארך כמגדל השן עיניך ברכות בחשבון על שער בת רבים אפך כמגדל הלבנון צופה פני דמשק:

אמר שצוארה הוא כמגדל השן שהוא חזק מאד להורות על שמה שתשפיע אליו חזק מאד הוא לפי החוזק האפשרי בכאן ולזה קצר בכאן ולא אמר בנוי לתלפיות וגו' כי זה אמנם היה אפשר בחכמות הלמודיות לא בחכמה הטבעית להיות מופתיה מופתי ראיה.

ואולם אמרו עיניך ברכות בחשבון על שער בת רבים הוא נפלא וזה כי חשבון ורבים היו עיירות והם עם זה מורים על ההשגות והריבוי ויאמר לפי המשל שמה שתשקיף אותו ותשיגהו הם כמו ברכות מים אשר בחשבון ועל שער בת רבים שהם מתמידות ההגרה זה אם יהיו בחשבון ועל שער בת רבים ברכות מים על זה התואר ואולם אם לא יהיו שם ברכות מים על זה התואר יהיה המאמר כולו לפי הנמשל והנה הכונה בו לפי הנמשל שעם החשבון המופלג והרבוי אשר יקובץ אליה באמצעות הכח הזוכר יהיה מה שתשיגהו אותו והוא אשר המשיל אותו בעינים כמו ברכות המים להשקות מהם השכל. ואולם אמרו אפך כמגדל הלבנון ירצה בו שאופן השקפתה ועיונה הוא חוזק יפיה ומכוון אל התכלית הטוב האפשרי כמגדל הלבנון והוא בית המקדש. ואמר צופה פני דמשק לפי שבדמשק ימצא מבחר הפירות ויאמר שהבטתה הוא נוכח המקום אשר יגיעו ממנו הפירות המכוונים כאלו יאמר שהיא מכוונת בכל עוז אל מה שיגיע אל התכלית המכוון באלו הדרושים אל השכל:

פסוק 1

ראשך עליך ככרמל ודלת ראשך כארגמן מלך אסור ברהטים:

אמר כי כמו שהכרמל הוא נאות אל גדול הצמחים והפירות ומוכן אליו תכלית ההכנה כן היא מכינה מה שיאות תכלית היאותו אל הראש אשר תכוין אליו והוא עצם הדברים אשר החקירה בהם וזה לטוב היישרתה אליו במה שתכין מהמשיגים והמקרים הנה כמו שהכרמל יהיה עליו הראש אשר יכוין ממנו בכח קרוב והם הפירות כן הראש אשר יכוין מפעולתה הוא עליה בכח קרוב. ואמרו ודלת ראשך כארגמן הוא לפי המשל ולפי הנמשל. אמנם לפי המשל הוא להורות על יפיה. ולפי הנמשל יאמר שמשיגי הראש אשר הכינה אותם לו לקחת ראיה מהם על הראש הם בתכלית היופי והתקון. ואמרו מלך אסור ברהטים שלפי אלו המשיגים אשר הכינם כמעט שהמלך והוא השכל ההיולאני אסור ברהטים לשתות מהם תמיד. והמשיל זה לרהטי להיות אלו המשיגים אשר הכינה נמשלים במשלו זה לברכות מים. ואפשר שיהיה הרצון בזה השכל ההיולאני והוא אסור ברהטים לשתות מהם תמיד בחקירותיו כי לא יוכל לעשות דבר מזולת מה שתכין אליו. או יאמר על דרך משל שהשכל הפועל הוא במה שהוא משפיע לו לשכל ההיולאני אסור ברהטים ההם לא יוכל להשפיע לו דבר אם לא קדמה לה לשכל ההיולאני בו השגה מהחוש ר"ל במה שישפיע אליו מהצורות הדמיוניות. והנה קרא השכל הפועל מלך כי הוא מושל בו:

פסוק ז

מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים:

אמר שהיא יפה מאד ונעימה וחשקה אליו ואהבתה אותו הוא בתכלית השלמות להדריך אל השגת האמת באלו התענוגים אשר בו מהתענוג הנפלא מה שכבר נודע ונתפרסם ליודעי האמת כי התענוג ההוא אין יחס להנאות הגשמיות אליו:

פסוק ח

זאת קומתך דמתה לתמר ושדיך לאשכולות:

אמר שהיא עולה מאד אל השלמות ביושר כמו התמר שהוא גבוה מאד וישר ושדיה אשר תשפיע לו בהם מה שתשפיע הם דומים לאשכולות לטוב התיישרה למה שידרוך אל התכלית אשר הוא הפרי. ואולם אמר זה כי באלו העניינים המיוחדים אשר יחקור מהם סדור מוגבל והמאוחר יותר נכבד מהקודם כאלו תאמר שהוא יחקור תחלה מהמחצבים ואחר מהצמחים ואחר מהבעלי חיים וזה אופן עלותה ביושר:

פסוק ט

אמרתי אעלה בתמר אוחזה בסנסיניו ויהיו נא שדיך כאשכלות הגפן וריח אפך כתפוחים:

אמר השכל כראותו שלמותה בהכין לו מה שיצטרך אליו אמרתי עם לבי שכבר אעלה בתמר עד שאגיע אל תכלית העליה וזה יהיה כשאאחוז בסעיפיו ואעלה בו סעיף אחר סעיף, ושדיך אשר בהם תשפיעי לי מה שתשפיעי אבטח לפי מה שאני רואה ממך שיהיו לי כאשכלות הגפן וריח אפך שתשקיפי בו באלו העניינים אשר תכיני לי יהיה כתפוחים. כל זה להורות על התיישרם בתכלית השלמות אל התכלית המכוון אשר הוא הפרי בזה המשל:

פסוק י

וחכך כיין הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים:

אמר הנה חכך אשר תבחני בו אלו המשיגים אשר תביני הוא כמו היין הטוב ההולך למישרים כי זהו מתארי היין הטוב כמו שזכר במשלי. וזה כי מה שתכיני מזה הוא יתיישר לדודי והוא השכל הפועל בתכלית מה שאפשר עד שישפיע אלי ממיניו מה שאחקור בו. ואמרו דובב שפתי ישנים ירצה בזה כי כמו שהיין יביא לדבר שפתי הישנים וזה מבואר מענין היין כך חכך יביא לדבר אשר היו ישנים והוא השכל ההיולאני והשכל הפועל מצד מה שהוא משפיע לשכל ההיולאני כי לא ישלם להם זה מזולתם:

פסוק יא

אני לדודי ועלי תשוקתו:

אמרה כמו שחשקת כן אעשה הנני מוכנת להיות לדודי בחזקת היד ועלי למלאות מה שישתוקק אליו עד שישלם לו מה שהשתדל לחקור בו:

פסוק יב

לכה דודי נצא השדה נלינה בכפרים: **נשכימה לכרמים נראה אם פרחה הגפן פתח הסמדר הנצו הרמונים שם אתן את דודי לך**:

אמרה ממשלת שיצאו השדה ויביטו הצמחים אם החלו להשתדל לתת פרים. והכוונה בזה שיראו אם נשלם לה מהחוש מה שיצטרך אליו בזאת החקירה כי זה צריך אל חקירה ארוכה וקשה מאד הגעתה כמו שקדם ואם נשלם מהחוש מה שיצטרך הנה אחר כן אתן את דודי לך ואשפיע לך מה שראוי כפי היכולת:

פסוק יד

הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך:

אמרה שאלו הצמחים נתנו ריחם ר"ל שכבר הוכן להם מהחוש מה שתצטרך עד שכבר הוכנו להם מהחושים על פתחיהם כל המגדים אשר יצטרכו אליהם באלו החקירות. ואולם אמרה חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך הרצון בו שמה שהושג מחדש מאלו הדברים מהחוש עם מה שיושג מישן זה כמה הכל צפונה לו באמצעות הכח הזוכר עד שישלם ההשגות הראוי בזה מן החוש וזה אם ממה שהושג אליה מהחוש אם ממה שהושג זולתה וזה אמנם יקבץ אליה על צד הפרסום כי בכאן דברים רבים לא ישלם השגתם מהחוש לאיש אח' בשום פנים כמו הענין בבעלי חיים ומה שידמה להם לפי מה שזכר הפלוסוף במאמר האחד עשר מספר הבעלי חיים ולזה היה הדרך בו שיקובץ מה שיושג בזה מן החוש אל הראשונים ממי שראוי לסמוך על דבריו עד שיושלם בזה מה שיצטרכו אליו מהחוש:

פרק ח

פסוק א

מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבוזו לי: **אנהגך אביאך אל בית אמי תלמדני אשקך מיין הרקח מעסיס רמוני**:

אלו הפסוקים הם לפי המשל מבוארים במעט באור וזה שהיא אמרה להורות על חוזק החשק אשר לה להתקרב אליו כפי מה שאפשר לה שהיא חושקת שיהיה כאח ויהיה

יונק שדי אמה כדי שתוכל לנשקו במקום רואים בלא בושת וזה כי העלמה לא תבוש לנשק אחיה היונק בפני כל אדם ולא יבזוה האנשים על זה ואם היה הענין כן הייתי מנהגת ומביאה אותך אל בית אמי אשר תלמדני ותנהגני והייתי משקה אותך ממשתה הערבים. ואולם לפי הנמשל יהיה הרצון בזה שהיא משגת בקושי מהחוש מה שיצטרך להכין אל השכל באלו החקירות וזה לשתי סבות לקושי הענין בעצמו ולקושי הנהיגה החושים לחפש במה שיצטרך החפוש עליו מן החוש ונתייראה מפני זה פן יקרה טעות בהשגתה אמרה מי יתן והיית כאח לי יונק שדי אמי עד שתנהיג כחות החוש אל מה שיצטרך החקירה עליו כי בלי ספק לולי יתיישרו בזה מהשכל לא תשלם זאת ההשגה וזה מבואר בנפשו ואז כאשר אמצאך בחוש שתהיה טרוד בהשגתם וזה אמנם יהיה כשישלם מן החוש השגת מה שיצטרך החפוש עליו הנה אדבק עמך ואשקך וזה יהיה סבה לקלות השגתך המבוקש ועוד שהם יהיו יותר נכנעים אליך כאשר תהיה ההנהגה בהם מסודרות ממך ממה שהם נכנעים אלי וזה כי הם מבזים אותי ואותך לא יבוזו אך יחשקו להפיק רצונך ובזה אהיה מנהגת ומביאה אותך אל בית אמי אשר תלמדני והיא הנפש המרגשת להשקות אותך מהמשקים אשר השגתי אותם מהחוש ומהכח הזוכר:

פסוק ג

שמאלו תחת ראשי וימינו תחבקני:

אמרה שכבר נשלם לה מה שחשקה אותו עד שמה שיטה אותו מנתיב האמת באלו ההשגות עם קשיים הוא נכנע תחת לראשה אין פרץ ואין יוצאת ומה שיישיר אל הנכונה בהשגת מה שירצה דודה השגתו תדבק בה ותחבקה וזה גם כן לפי הנמשל מורה על שכבר נשלם להם החבור בשלמות בזאת ההנהגה ושבו כמנהג החושקים בהתחברם:

פסוק ד

השבעתי אתכם בנות ירושלם מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ:

אמרה כבר השבעתי אתכם בנות ירושלים שלא תהרסו לחוזק התשוקה לבקש התכלית לקחת ההשגות על זולת סדרם. מה שאם הייתם הורסים בזה ולא לקחת ההשתדלות בהשגה על הסדר הראוי לא היה עולה בידינו דבר והיה השתדלותינו לבטלה. מהו אמרה מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ ר"ל שלא יועיל לכם כלום. ועתה כאשר לקחו ההשגה על הסדר כבר הגיעו מהשלמות אל זה השיעור אשר כבר קדם. והנה מה שיחסר מהשגת השלמות העיוני אל התכלית הוא חכמת האלהות והיא היתה החשוקה מתחלת הענין. ואפשר שנאמר שזאת השבועה היתה שלא יהרסו לחקור בחכמת האלהות קודם שישלמו להם התנאים אשר יצטרכו להם לחקור בזאת החכמה

כמו שנאמר אחר זה. ואולם לא אמרה בצבאות או באילות השדה כי לרוחק אלו העניינים מהחוש תגדל המבוכה איך יתחילו בזה ולזה לא ספר בזאת השבועה מה שיעיר על המרוצה. ולא אמרה להם אם תעירו וגו' אבל אמרה מה תעירו להורות על שאם יתחילו בזה בזולת התנאים אשר יצטרכו בו לא יוכל על זה כלל:

פסוק ה

מי זאת עולה מן המדבר מתרפקת על דודה תחת התפוח עוררתיך שמה חבלתך אמך שמה חבלה ילדתך:

אמר מתחיל לספר זאת ההשגה ר"ל חכמת האלהות ומה שבה מהקושי בהגעתה מי זאת עולה מן המדבר כנפלא על זאת ההשגה איך אפשר שתשלם ממקום חרב אשר לא יעבד בו ולא יזרע וזה כי בשאר החכמות היו הדברים אשר בהם החקירה מושגים בחוש ומהם ישלם כל מה שישתדלו בהשגתו באלו הדברים מעצם הדברים ההם ואולם בכאן אין דרך בהשגתו כי אם בהקדמות רחוקות ולזה אמר שהיא מתרפקת על דודה רצונו שלבה הומה עליה בעבור דודה על אשר לא תוכל להפיק רצונו. והנה אין חבר לזאת המלה רוצה לומר מתרפקת ונחשוב שיהיה ענייניה לפי מקומה על הצד שבארתי. ואפשר שנאמר והוא יותר נכון כי מתרפקת הוא מענין מרפק שהוא הזרוע כמו שביאר הר"מ בפירוש המשנה אשר לו ואמר שם שהוא ככה בלשון ערבי ירצה בזה שמרוב האהבה וההחשק תשים זרועותיה על דודה וזה לפי המשל. ואולם לפי הנמשל ירצה באלו הזרועות שהיא תעזרהו בכל כחה להמציא אליו מה שאפשר אליה המצאתו להיות לו מבוא להכנס בחקירות אשר ירצה לחקור בהם והיא מתנצלת ואומרת אליו כבר עוררתיך תחת התפוח ר"ל כבר עזרתיך בהשגת הדברים המוחשים והם העניינים הטבעיים לפי ששם נולדת וגדלת עמהם והם דברים קרובים אל עצמינו ומוחשים אלינו ואולם בזאת ההשגה אשר יחקור עתה לא תשער איך יתכן שיהיה לו ממנה עזר ועם כל זה היא רבת החשק למלאות תשוקתו בכל אשר תוכל:

פסוק ו

שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך כי עזה כמות אהבה קשה כשאול קנאה רשפיה רשפי אש שלהבתיה: מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו:

אמרה אליו לחזוק האהבה ולגודל תשוקתו להפיק רצונו כפי היכולת שתשימהו כחותם על לבו ר"ל במה שיצטרך אליו ממנה בשכל העיוני וכן אמרה אליו שיעשה במה שיצטרך אליו ממנה בשכל המעשי והיא אמרה כחותם על זרועך והרצון בזה כי כמו

החותם שיחתום בו האדם כאשר ירצה כן תהיה אליו מוכנת תמיד במה שתוכל לחתום אליו מאלו הצורות הדמיוניות אשד יצטרכו אליו. ואמרה נותנת סבה בזה כי אהבתה אליו היא בתכלית החוזק לא יוכל איש על הסרתה בשום פנים כמו המות והשאול שהוא בתכלית החוזק ואופן החוזק בהם הוא שלא יוכל על הסרתם בשום פנים ושזאת האהבה בוערת בקרבה תבערה חזקה לא יכבוה מים רבים ונהרות לא ישטפוה ולא יסירוה ביתרון ההון כי היא תבזה כל דבר בערך אל אהבתו ולזה לא תשתדל בי אם במה שידרוך אל חפצו:

פסוק ח

אחות לנו קטנה ושדים אין לה מה נעשה לאחותנו ביום שידבר בה:

אמר השכל הפועל והשכל הנקנה ר"ל השכל ההיולאני תשלם באלו השלמות אשר קדם זכרם אחות לנו והיא זאת החשוקה אשר קדם זכרה וקראוה אחות להם מצד שלמותה עד שכבר נקראת שולמית במה שקדם ומצד היותה עוזרת להם בפעולתם ר"ל במה שיקבל השכל ההיולאני משפע השכל הפועל וקראוה קטנה מצד מיעוט חלקה בזאת ההשגה אשר יצטרכו אליה ואמרו שאין לה שדים תשפיע להם מה שיצטרכו אליו בזאת ההשגה והוא נאות לפי המשל כי הקטנה אין לה שדים נכונים לינק מהם ובהיות הענין כן מה נעשה לאחותנו ביום שידובר בה שתשפיע אלינו מה שיצטרך אלינו בזאת ההשגה ובזאת החכמה מאיזה צד יישירה אל זאת ההשפעה כי היא לא תוכל על זה מעצמה אם לא ניישירה אל זה. ואולם אמרו ביום שידובר בה הוא להעיר כי יצטרכו אל זה תנאים רבים מהם ההרגל במלאכת הנצוח כמו שנזכר בראש ספר הנצוח ומהם ישוב הדעת ושקיטת רתיחת הטבעים ולזה לא התירוה אל עצמם החכמים הקודמים כי אם בעת הזקנה. וזה כי זאת המלאכה מצד שישתמשו בה בהקדמות מפורסמות והיה מדרך ההקדמות המפורסמות ברוב העניינים שילקח מהם ראיה על דבר והפכו ראוי שתהיה דעת החוקר בה מיושבת מאד עד שיקח מאלו ההקדמות המפורסמות ההקדמות הצודקות לבד וראוי גם כן שלא יעמיק בה כהעמקתו בשאר החכמות אשר אפשר בהם ההעמקה וזה כי דרך החקירה בחכמה חכמה ראוי שיהיה לפי שעור ההאמתה המגעת בחכמה ההיא:

פסוק ט

אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז:

אמרו אם היא גדורה בגדרים הראויים למי שיכנס לחקור בזאת החכמה נבנה עליה הבנין אשר אנחנו משתדלים בבנייתו בשלם שבפנים ואם דלת היא ר"ל אם היא פרוצה שאין לה חומה הנה נצור עליה לוח ארז ר"ל שנחזק אותה ונסתום פרצתה בלוח ארז:

פסוק י

אני חומה ושדי כמגדלות אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום:

אמרה שהיא חומה ר"ל שהיא גדורה ואין פרץ ואין יוצאת ושדיה אשר תשפיע בהם מה שתשפיע הם כמגדלות החזקים אשר בעיר המוסיפים על שלימותה שמירה. והרצון בזה שלא תכין מאלו ההקדמות רק מה שידרוך אל הנכונה בזאת החכמה. ואולם אמרה אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום וזה שאם לא היה הענין על זה התואר היתה רבה המריבה והמחלוקת באלו ההקדמות ותטה המחשבה פעם אל החלק האחד מחלקי הסותר ופעם אל החלק השני:

פסוק יא

כרם היה לשלמה בבעל המון נתן את הכרם לנוטרים איש יביא בפריו אלף כסף:

אמר מספר איכות הגעת זאת ההשגה ועניינה כי לשלמה והוא השכל היה כרם בבעל המון ר"ל בבעל הרבוי והוא המציאות המוחש כי בו יהיה הרבוי ואולם המציאות המושכל אשר המציאות המוחש עלול ממנו אין רבוי בו כלל ושזה הכרם נתן לנוטרים לשמור הפרי אשר יצא ממנו והוא הסדור המושכל אשר נמצא בו בכח להמציאו אל השכל ואלו הנוטרים הם הכחות המרגישות והכח המדמה והכח הזוכר כי הם ישמרו זה הפרי וישתדלו בשיהיה כל הפרי ההוא לשלמה וזה יהיה כשיעתק מהסדור הנמצא בנמצא המוחש אל הסדור המושכל אשר הסדור אשר בנמצא המוחש הוא עלול ממנו. ואולם אמרו איש יביא בפריו אלף כסף הרצון בו כי מי שיחקור בנמצא המוחש בשלמות ישיג ממנו על האופן השלם זה הפרי אשר זכרנו והוציא זה בלשון מורה על אחדות במספר ועל רבוי יחד ר"ל אלף כי מי שיתבונן בזה הרבוי אשר לצורות בזה הנמצא המוחש ישיג מהם הצורה האחת אשר הם עלולות ממנה והיא להם במדרגת הצורה והפועל והתכלית על שכבר יעלה בזאת האופן הרבוי אל האחד וזה שהם קצתם במדרגת הצורה לקצת ולא יסורו מעלות בזה האופן עד שיכלה אל הצורה האחרונה:

פסוק יב

כרמי שלי לפני האלף לך שלמה ומאתים לנוטרים את פריו:

אמרה שזה הכרם הוא לפניה ושהיא תשתדל שיהיה האלף כסף לו והוא הפרי אשר נזכר במה שקדם ושהנוטרים ישתדלו להשיג העניינים החלקיים אשר תיוחס אליהם

השגתו עד שיעתק השכר מטה שיקובץ מכל הנוטרי' אל השגת זה האחד אשר קדם זכרו שהוא פרי השכל ותכליתו והוציא זה בזה המספר ר"ל מאתים להורות על שכאשר התקבץ אליו מה שישיגוהו כל החושים אשר הם חמשה לבד כמו שהתבאר בספר הנפש התקבץ מזה מה שהוא כחיי על הפרי שהוא אלף כסף וזה כי חמשה פעמים מאתים יהיה אלף:

פסוק יג

היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעיני:

קראה יושבת בגנים להיותה יושבת בזה הנמצא המוחש אשר ממנו תכין להם מה שיצטרך אליהם בהשגתם ולפי שזה אמנם ישלם ממנה בהשגות המתחלפות אשר יגיעו לה מהחושים אמרו בגנים בלשון רבים וקראו עצמם חברים לה כי היא בחברתם באופן מה במה שתכין להם מאלו ההקדמות אשר נבנית עליהם זאת המלאכה ואמרו שהם מטים אזנם אל דבריה ולזה חלה פניה השכל הנקנה שתשמיע לו מה שיצטרך אליו ממנה בזאת החכמה כי בזולת זה לא יוכל השכל הפועל להשפיע לו השפע הצריך אליו ממנו בזאת החכמה כמו שקדם:

פסוק יד

ברח דודי ודמה לך לצבי או לעופר האילים על הרי בשמים:

אמרה לו שכבר הכינה לו מה שיצטרך ושישתדל בחריצות ובתכלית המרוצה האפשרית לה לעלות על הרי בשמים והיא החכמה האלהית כמו שקדם ושלא יתרשל מזה:

זהו מה שנראה לנו בזאת המגלה והוא נאות מאד מצד הלשון והענין. ואנחנו חושבים שכבר עמדנו בלי ספק על הדרושי' הכוללים אשר כוונו בזה הספר והנה לשון הספר וסדורו יעיד עליו לנו. ואולם מהדרושים החלקיים אפשר שנשמטו ממנו עד שיהי' מכוון ענין למה שאמרנו שהוא על צד המשל לבד אבל זה מעט לפי מה שאחשוב:

ובכאן נשלם זה הבאור. והיתה השלמתו בסוף תמוז שנת שמנים ושש לפרט האלף הששי. והתהלה לאל לבדו אשר עזרנו ברחמיו וחסדיו. יהי שמו מבורך ומרומם על כל ברכה ותהלה. אמן: